

Begravningsplatsen som plats för kontemplation och rekreation

- Gestaltungsfor-slag for Kvidinge kyrkogård

The cemetery as a place for contemplation and recreation - Designing proposal for Kvidinge cemetery

Tim Jakobsson

Självtändigt arbete • 30 hp
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Landskapsarkitekturprogrammet
Alnarp 2022

Begravningsplatsen som plats för kontemplation och rekreation - Gestaltningförslag för Kvidinge kyrkogård

The cemetery as a place for contemplation and recreation - Designing proposal for Kvidinge cemetery

Tim-Theodor Jakobsson

Handledare: Anders Westin, SLU Alnarp, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Examinator: Anders Folkesson, SLU Alnarp, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Bitr. examinator: Kristin Wegren, SLU Alnarp, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Omfattning: 30 hp
Nivå och fördjupning: A2E
Kurstitel: Independent Project in Landscape Architecture
Kurskod: EXo846
Program/utbildning: Landskapsarkitektprogrammet
Kursansvarig inst.: Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Utgivningsort: Alnarp
Utgivningsår: 2022

Omslagsbild: Tim Jakobsson

Nyckelord: Begravningsplats, Kyrkogård, Gestaltningförslag, Kvidinge kyrkogård, Gravskick, Askgrav, Minneslund, Askgravlund, Ceremoniplats

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i JA, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i NEJ, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Fulltexten kommer dock i samband med att dokumentet laddas upp arkiveras digitalt.

Om ni är fler än en person som skrivit arbetet så gäller krysset för alla författare, ni behöver alltså vara överens. Läs om SLU:s publiceringsavtal här: <https://www.slu.se/site/bibliotek/publicera-och-analysera/registra-och-publicera/avtal-for-publicering/>.

☒ JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

☐ NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.

Jag vill rikta ett stort tack till min handledare för all tid och feedback som jag fått under uppsatsens gång. Jag vill även passa på att tacka mina nära och kära som stöttat och uppmuntrat mig när det har varit kämpigt.

Abstract

The master thesis *The cemetery as a place for contemplation and recreation - Design proposal for Kvidinge cemetery* is a design proposal for Kvidinge cemetery. The work originates in a request from Kvidinge parish to redesign parts of a grave block at the cemetery.

Cemeteries have a central and complex role in society. It is a place where we remember and mourn relatives who have passed away. Simultaneously it can be a cultural heritage and a green space. The thesis discusses the contrasting needs and numerous challenges that relate to the unique conditions and special character of cemeteries.

This essay aims to spread knowledge and understanding of how cemeteries can be designed and adapted to a changing view on how we bury the deceased and how we use our cemeteries. The essay deals with various topics, such as the history of cemeteries, challenges with historical cemeteries, and the different functions of cemeteries. The overall themes are then related to the Kvidinge cemetery, which is used as a study object for the design work in the thesis.

In order to propose a design proposal, knowledge has been gathered from literature, site visits to the Kvidinge cemetery, interviews and study visits to other cemeteries. The work concludes that the cemeteries physical context and social context have a great influence on the design of cemeteries.

Sammanfattning

Examensarbetet *Begravningsplatsen som plats för kontemplation och rekreation - Gestaltungs-förslag för Kvidinge kyrkogård* är ett gestaltungs-förslag för delar av Kvidinge begravningsplats. Arbetet tar avstamp i en förfrågan från Kvidinge församling om att rita om delar av ett gravkvarter på begravningsplatsen.

Begravningsplatser har en central och komplex roll i samhället. Det är en plats där vi minns och sörjer anhöriga som gått bort samtidigt som det kan vara ett kulturarv och grönområde. I uppsatsen diskuteras de kontrasterande behoven och flertalet utmaningar som relaterar till begravningsplatsers unika förutsättningar och speciella karaktär.

Den här uppsatsen syftar till att öka förståelsen kring hur begravningsplatser kan utformas och anpassas till en förändrad syn på hur vi begraver avlidna och hur vi använder våra begravningsplatser när vi besöker dem. I uppsatsen behandlas olika övergripande teman, så som begravningsplatsers historia, vilka utmaningar som finns på kulturhistoriska begravningsplatser och om begravningsplatser olika funktioner. De övergripande teman relateras sedan till Kvidinge begravningsplats som används som studieobjekt för gestaltungsarbetet i uppsatsen.

För att föreslå ett gestaltungs-förslag har kunskapsinhämtning skett från litteratur, platsbesök på Kvidinge begravningsplats, intervjuer och studiebesök av andra begravningsplatser. Slutsatser av arbetet är att platsens fysiska kontext och sociala sammanhang har en stor inverkan på hur gestaltningen av begravningsplatsen kan se ut.

Innehåll

Inledning	9
Bakgrund	9
Syfte	9
Mål	9
Frågeställningar	9
Metod	10
Avgränsningar	11
Begreppsförklaring	11
Uppsatsens struktur	11
 Begravningsplatsens sammanhang	14
Åstorps kommun	14
Landskapets karaktär	14
Kvidinge	15
Kvidinge begravningsplats områdesbeskrivning	17
Önskemål från församlingen	21
Platser som ska gestaltas på begravningsplatsen	22
 Begravningsplatsen i en historisk kontext	23
Begravningsplatsen historiska utveckling	23
Kyrkan i Kvidinge i en historisk kontext	24
Historisk tidslinje över Kvidinge begravningsplats	26
 En förändrad syn på hur vi begravar våra anhöriga idag samt vilken funktion och syfte begravningsplatsen fyller	27
Minneslundar, askgravlundar och askgravplatser – ett efterfrågat gravskick	27
Begravningsplatsen som minnesplats	28
Begravningsplatsen som rum för offentlig sorg och symboler för att minnas	28
Referensplatser	30
Referensplatser – askgravar	30
Författarens reflektion om askgravarna	31
Referensplatser – minnesplats	32
Författarens reflektion om minnesplatsen	32
Referensplatser – ceremoniplats	33
Författarens reflektion om ceremoniplatserna	33

Lärdomar från platsbesöken	34
Begravningsplatsen – ett skyddat kulturarv som är allas ansvar	36
Begravningsplatsen i lagstiftning och ur ett förvaltarperspektiv	36
Vilka kulturhistoriska värden finns på Kvidinge begravningsplats?	38
Begravningsplatsen – mer än bara en plats för gravar	41
Begravningsplatsens utformning, användning och intressekonflikter	41
Hur och av vilka används begravningsplatsen i Kvidinge	43
Framtidens begravningsplats	45
Framtidens begravningsplats	45
Vad för framtida roll kommer begravningsplatsen i Kvidinge att ha?	46
Analys av Kvidinge	48
Rörelse och målpunkter i Kvidinge	48
Analys av rumsliga aspekter	50
Rörelse och målpunktsanalys av begravningsplatsen i Kvidinge	52
Rumsanalys av begravningsplatsen i Kvidinge	53
Vegetationen på begravningsplatsen i Kvidinge	57
Sammanfattning av analyser	58
Platsen potential och platsens utmaningar	59
Koncept – Den integrerade begravningsplatsen	60
Ceremoniplatsen	62
Gravplatsen	69
Diskussion	76
Metoddiskussion	79
Fortsatta studier	80
Källor	81
Figurförteckning	83

Inledning

Bakgrund

Kyrkor och begravningsplatser fyller en viktig funktion i samhället. Förutom att vara en plats där man uppmuntras utöva religion är kyrkan en del av det kulturella arv som har präglat samhällen och idéer under flera sekel. Begravningsplatser är även en plats där vi tillåts sörja och minnas avlidna. Begravningsplatser speglar dessutom samhället och den samtid vi lever i. En förändrad syn på religion och död och en ökad grad av urbanisering har medfört att begravningsplatser har en potential för fler brukargrupper än tidigare. Utvecklingen resulterar i att intressekonflikter uppstår men visar samtidigt på att begravningsplatser inte bara är en statisk plats utan att den i allra högsta grad är föränderlig.

Kvidinge begravningsplats är en betydelsefull plats i samhället Kvidinge och kyrkan har en historia som kan spåras till mitten av 1100-talet. Landskapets utveckling har skett sedan förhistorisk tid och det öppna landskapet med vattendrag har varit en gynnsam miljö att bosätta sig i. Det böljande landskapet är påverkat av storgodsdrift och landskapet är rikt på fornlämningar av gravhögar, stensättningar och domarringar. Orten Kvidinge växer långsamt och inom en överskådlig framtid ska det byggas 170 nya bostäder på åkermarken i nära anslutning till begravningsplatsen vilket kommer förändra begravningsplatsens läge som tidigare legat i utkanten av samhället Kvidinge.

Det nya gestaltningsförslaget på Kvidinge begravningsplats tar avstamp i församlingens önskemål, den kulturhistoriska miljön och den mångfunktionalitet begravningsplatser tenderar till att uppvisa i dess

användning. Gestaltningsförslaget ämnar för att föreslå nya lösningar som möter morgondagens behov på begravningsplatsen och som blir en ny plats för alla boende i Kvidinge att besöka.

Syfte

Arbetet syftar till att öka förståelsen kring hur begravningsplatser kan utformas och anpassas till en förändrad syn på hur vi begraver avlidna och hur vi använder våra begravningsplatser när vi besöker dem.

Mål

- Att omgestalta Kvidinge kyrkas begravningsplats med utgångspunkt i de behov och önskemål som församlingen uttryckt och med hänsyn till begravningsplatsens kulturhistoriska värde och begravningsplatsens potentiella mångfunktionalitet.
- Att undersöka hur en begravningsplats kan gestaltas på ett sätt så att rekreativa och kontemplativa kvaliteter kan tillgodoses i högre grad.
- Att undersöka hur en begravningsplats kan fungera som mer än bara en begravningsplats samt vilka förutsättningar begravningsplatsen har för att ingå i en större grönstruktur.

Frågeställningar

1. Hur kan man omgestalta Kvidinge begravningsplats med hänsyn till församlingens önskemål och begravningsplatsens kulturhistoriska miljö?
2. Hur kan en omgestaltning av en kulturhistorisk miljö möta behovet av nya gravskick samtidigt som nya rekreativa och kontemplativa värden

tillförs till Kvidinge begravningsplats?

3. Hur kan en gestaltning av en begravningsplats verka för att miljön tar hänsyn till fler behov än att bara vara en minnesplats där anhöriga begravs och hur kan en sådan gestaltning ta sig uttryck på Kvidinge begravningsplats?

4. I vilken utsträckning har vi möjlighet att addera nutida kulturella lager i en kulturhistorisk miljö, skyddad av kulturmiljölagen? Bör vi förändra eller ska platsen bara bevaras som ett slags muséum?

Metod

Detta arbete genomförs som ett gestaltningsarbete. Centralt för ett gestaltningsarbete är designprocessen vilket kan beskrivas som själva skapandeprocessen av en design. Det är en arbetsmetod som beskriven i text och bild förefaller vara kronologisk och strukturerad men som i praktiskt utförande snarare är det motsatta.

Bryan Lawson (2010) beskriver i *How designers think* att designprocessen egentligen är alldeles för komplex och individuell för att på en generell nivå beskrivas i enkla bilder och diagram. Begreppet design används brett och i många olika kontexter vilket gör det svårtolkat menar Lawson (2010). Det går att tala om design på ett konstnärligt och ett konceptuellt plan men även om design som tangerar ingenjörskonst. Därtill är själva designprocessen en personlig och multidimensionell process som beroende av verktyg resulterar i olika resultat. I en ansats att skapa en modell över ett framgångsrikt designskapande delar Lawson (2010) in sin modell i 6 olika begrepp som förklarar nödvändiga färdigheter och olika

skeenden i skapandeprocessen för en lyckad design. I modellen använder Lawson (2010) begreppen formulera, repetition, representation, utvärdera och reflektera. Formulera är steget i processen där problemet identifieras, definieras och beskrivs. Lawson (2010) beskriver Repetition som den delen i processen där idéer och lösningar testas och förkastas. Detta görs vanligtvis med hjälp av olika representationstekniker vilket Lawson (2010) kallar Representation. De olika begreppen utvärderas mot olika kriterier kontinuerligt under designprocessen. Avslutningsvis menar Lawson (2010) att ett framgångsrikt designskapande förutsätter att det finns en kontinuerlig reflektion och tanke om designen före, under och efter arbetet.

För att kunna formulera, identifiera och lösa ett problem har information och kunskap inhämtats genom platsbesök, samtal, litteratur och skissarbete. Problemformuleringen har delvis erhållits efter samtal med Kvidinge församling men har även delvis arbetats fram av egna urval och avgränsningar. För att förstå problemformuleringen och vilka utmaningar som föreligger på begravningsplatser har information inhämtats på en grundläggande nivå genom litteratur och samtal. Merparten av litteraturen som ligger till grund för att bilda en uppfattning om vad begravningsplatser är har inhämtats från artiklar både med vetenskaplig grund och från artiklar av sakkunniga inom området. Inhämtning av information om begravningsplatser har under arbetets gång skett parallellt med skisstudier, platsbesök och samtal. För att skapa en bättre förståelse för olika typer av lösningar har fysiska platsbesök genomförts men inspiration har också inhämtats från platser som inte har kunnat besökas fysiskt. Platsbesöken har skett utan en tydlig struktur eftersom ambitionen med platsbesöken har varit att uppleva den besökta platsen

utan förutfattade meningar. Gestaltungsarbetet har utförts i två delar. Platsbesöken har dokumenterats genom fotografi, skisser och nedskrivna reflektioner på platsen. Dokumentation av platsen har sedan bearbetats med hjälp av digitala verktyg. Den slutgiltiga gestaltningen har bearbetats med hjälp av digitala verktyg så som Sketchup, Lumion, Photoshop och Illustrator.

Arbetet pendlar mellan analys, gestaltning och inhämtning av relevant teori och fakta för att bättre förstå komplexiteten i gestaltungsarbetet. Detta arbetssätt genomsyrar presentationen av arbetet där teoretiska utvecklingar som är relevanta för begravningsplatser återknyts till platsen och dess förutsättningar under olika rubriker.

Avgränsningar

De olika delarna som diskuteras i uppsatsen har medvetet avgränsats till att vara på en översiktlig nivå för att inte bli alltför omfattande. De beskrivna delarna i uppsatsen har inte analyserats på djupet utan utgör en grund för diskussion och reflektion på en allmän nivå. De övergripande teman relateras till Kvidinge begravningsplats som är ett geografiskt område. Kvidinge begravningsplats används som studieobjekt för att jämföra det övergripande temat med en konkret plats. Analysen av platsen och gestaltungsarbetet avgränsas till orten Kvidinge med utgångspunkt i Kvidinge begravningsplats.

Begreppet begravningsplats rymmer flera aspekter än de som är beskrivna i arbetet. Uppsatsen syftar inte till att vara en täckande beskrivning av begreppet *begravningsplats* likaså som att gestaltungsarbetet inte gör anspråk på att vara en allmängiltig lösning. Varje begravningsplats är

kontextuell och bör därför tolkas och förstås ur sitt sammanhang.

Begreppsförklaring

I detta arbete kommer begreppet *begravningsplats* användas för att referera till både *kyrkogård* och *begravningsplats*. Skillnaden mellan en kyrkogård och en begravningsplats är att en kyrkogård har en kyrka i anslutning till begravningsplatsen medan en begravningsplats inte nödvändigtvis har det (Kjøller, 2012). Kvidinge begravningsplats är i dess rätta bemärkelse en *kyrkogård* men för att underlätta läsningen och minska eventuella missförstånd används *begravningsplats* i stället.

Begreppen *askgravlund*, *askgravplats*, *ceremoniplats* och *minneslund*, är centrala begrepp för arbetet. *Minneslund*, *askgravlund* och *askgravplatser* är ett *gravskick*, det vill säga ett sätt att bli begravd på. *Minneslund* är ett *gravskick* där kvarlevorna från den avlidne grävs ned eller sprids ut inom ett avgränsat område. *Minneslundar* är anonyma och ett kollektivt gravskick (Nilsson, 2007). Anhöriga får inte delta vid gravsättningen och namnplaketter får inte sättas upp vid *minneslundar*. *Askgravplats* och *Askgravlund* är en gravsättning där askan från den avlidne grävs ned inom ett område (Nilsson, 2007). I en *askgravlund* och på en *askgravplats* får anhöriga markera platsen med en minnesplakett samt delta vid gravsättningen. *Askgravlundar* påminner om *minneslundar* eftersom det är ett kollektiv gravskick men skiljer sig i att det inte är anonymt. *Askgravplats* är en individuell grav där den avlidne får en egen utmarkerad plats (Nilsson, 2007). *Ceremoniplatser* är platser där ceremonier så som begravningsceremonier, dop eller vigsel kan äga rum.

Uppsatsens struktur

Varje kapitel inleds med en kort ingress om vad kapitlet handlar om. Varje kapitel berör ett övergripande tema som har relevans till begravningsplatser. Kapitlet avslutas sedan med att relatera det övergripande temat till Kvidinge begravningsplats och/eller själva gestaltningsarbetet.

Kvidinge begravningsplats

(Figur 1)

Begravningsplatsens sammanhang

I detta kapitel presenteras platsen regionalt och lokalt. I kapitlet beskrivs bland annat Åstorps kommun och landskapets karaktär. Vidare introduceras orten Kvidinge, ortens utvecklingsplaner samt var begravningsplatsen ligger. Avslutningsvis presenteras begravningsplatsen i en områdesbeskrivning samt vilka önskemål församlingen har.

Åstorp Kommun

Åstorps kommun ligger nordöst om Helsingborg och strax norr om Söderåsen. Kommunen är en pendlingsort och i Översiktsplanen från 2012 lyfts just närheten till Helsingborg fram som en av kommunens attraktionskrafter (Åstorp kommun, 2012). Åstorps kommun är relativt liten till ytan. Cirka 70% av kommunmarken består av jordbruksmark, 20% är skyddad mark (Söderåsen) och resterande 10% är tätortsmark (Åstorp kommun, 2012). Befolkningsmängden uppgick 2019 till 15 940 personer. Den framtida expansionen av nya bostadsområden i Åstorps kommun kommer med största sannolikhet präglas av en långsam tillväxt eftersom befolkningen väntas uppgå till cirka 17 000 år 2040 (Åstorp Kommun, 2019).

Landskapets karaktär

Åstorps kommun ligger i utkanten av Ängelholmsslätten och strax utanför gränsen till Söderåsen. Landskapet är kraftigt påverkad av jordbruk med spannmål som huvudsaklig gröda. Naturvärdena i landskapet går främst att finna vid vattendragen Rönne å, Vege å och Görslövsån som rinner genom Ängelholmsslätten. Höga naturvärden återfinns annars vid äldre hägnader, begravningsplatser, skogsdungar, gårdar och äldre trädgårdar

(Figur 2) Åstorp kommun. Läget i regionen.

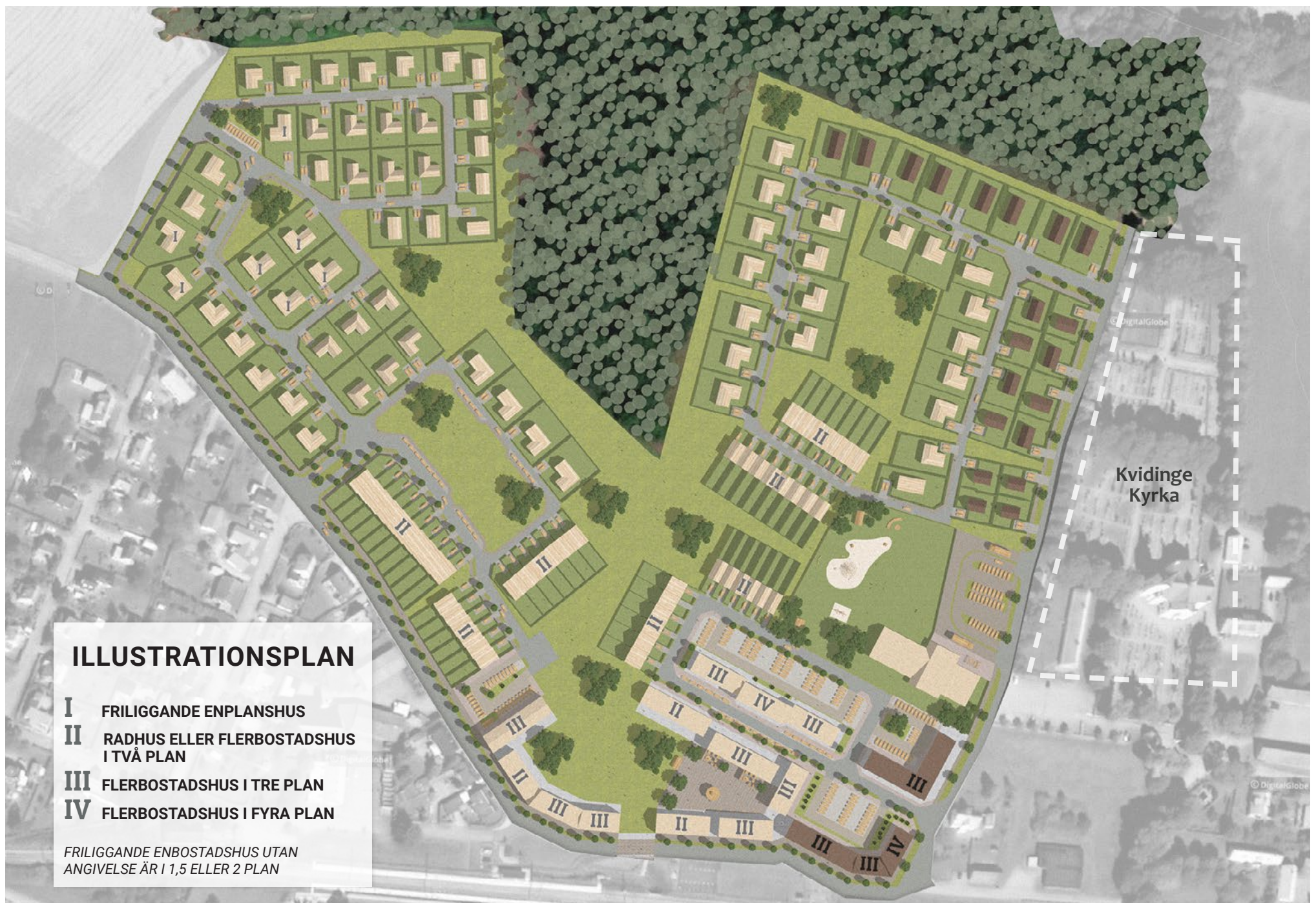
(Reiter, 2007). Den visuella karaktären domineras av slättlandskapet som är vanligt för regionen men ovanlig nationellt. Området bedöms vara ett karaktärsområde som är regionalt viktigt även om det saknar framträdande visuella kvaliteter (Reiter, 2007).

Kvidinge

Kvidinge ligger strax öster om Åstorp. Det bor cirka 1900 invånare i orten. Bebyggelsestrukturen är långsträckt och följer järnvägsspåret. Det finns inget tydligt centrum och strukturen saknar tydlig logik vilket medför att orten upplevs splittrad (Åstorp kommun, 2012). Planen för expansionen är att bygga runt tåget och stärka den centrumkänslan som saknas. Utbyggnaden av bebyggelse kommer ske på åkermark till väster om Kvidinge begravningsplats vilket medför att kyrkan och begravningsplatsen som tidigare legat perifert i samhället nu integreras i större utsträckning med bostäderna. Kvidinge begravningsplats ligger i de norra delarna av Kvidinge. Norr om begravningsplatsen ligger det kommunala naturreservatet Prästamarken som är ett viktigt rekreationsområde för de boende i det annars hårt uppodlade landskapet. För att ta sig dit i dagsläget behöver man gå på utsidan av eller genom begravningsplatsen vilket medför att Kvidinge begravningsplats är en förbifart. Inom de blåstreckade området strax söder om Prästamarken (figur 3), finns det idag planer på att bygga 170 nya bostäder bland annat friliggande villor, radhus och flerfamiljshus. Dessutom planeras det för en ny förskola med tillhörande utemiljö (Åstorps kommun, 2022). Expansionen kan medföra att begravningsplatsen och naturreservatet som ligger direkt i anslutning till området får en ökad användning när områdena blir mer befolkade och integrerat i samhället Kvidinge.

(Figur 3) Kvidinge tätort. Kvidinge kyrka (vit streckat). Föreslagna utbyggnadsområden i Kvidinge (blått).

(Figur 4) Ett utbyggnadsförslag med 170 nya bostäder utarbetat av Åstorps kommun. Att stärka och integrera naturreservatet med begravningsplatsen formella miljö kan bli ett viktigt inslag för att erbjuda fler offentliga miljöer för de framtida boende i Kvidinge.

(Figur 5)

Skala 1:3000 ↑ 0 m 150 m 17

Kvidinge begravningsplats områdesbeskrivning

I söder angränsar den äldre delen av begravningsplatsen mot parkeringen till begravningsplatsen. En stenmur beklädd med tegelpannor avgränsar mot parkeringsplatserna i Söder. Samma mur avgränsar också mot Gyllenbielska hospitalet i väst. Mot åkermarken i väst övergår muren till en kallmur. Huvudentrén i söder är fyrdelad och bestående av fyra murade pelare. Huvudgångarna runt kyrkan är täckta med sjöstensplattor medan de mindre gångarna är täckta med grus. De flesta gravplatserna omgärdas av buxbomshäckar medan ett fåtal avgränsas med kättingar och stenkantar. Merparten av gravarna är täckta med grus. Begravningsplatsen har tre gravplatsområden uppkomna under olika tidsperioder. Begravningsplatsen som ligger allra närmst kyrkobyggnaden är den äldsta delen av begravningsplatsen. Den saknar tydligt indelade gravkvarter och gravarna är placerade direkt i anslutning till gångsystemen. Här finns även en senare tillkommen askgravplats med minnesplaketter ställda i rektangulära växtbäddar. I nordlig riktning om den äldre begravningsplatsen ligger den senare anlagda begravningsplatsen. Den är inspirerad av nordisk klassicism med en tydlig ordning och struktur på gravkvarteren. Området består av fyra firsidiga gravkvarter omgärdade av klippta bokhäckar. Ett gravkvarter på den senare anlagda begravningsplatsen har i efterhand gräsbesåts. Allra längst norrut finns två mindre gravplatser som omges av bok och idegranshäck. De två mindre gravplatserna är firsidiga med rundade kanter och marken är gräsbesådd. Trädsiktet består av lindar. Den ena av dessa två gravplatser är en minneslund och den andra är en vanlig urngrav. De vanligaste yrkestitlarna på gravstenarna är lantbrukare och olika hantverksyrken men även äldre yrken som stationsskrivare och färgfabrikör finns på gravstenarna. Den mest framträdande personen är Josef Stenqvist grundare till ortens stora företag JD Stenqvist.

(Figur 6) Den fyrdelade huvudentrén till kyrkan. Krattat grus leder besökaren till Kyrkans port. Det är en stor variation på de olika gravvårdarna.

(Figur 7) Tegelbeklädd stenmur som vetter mot söder.

(Figur 8) Detalj på grind ut i norr mot Prästamarken

(Figur 9) Grind ut mot åkerlandskapet i väst som det är planerat att nya bostäder ska byggas på. I väst övergår muren till en kallmur.

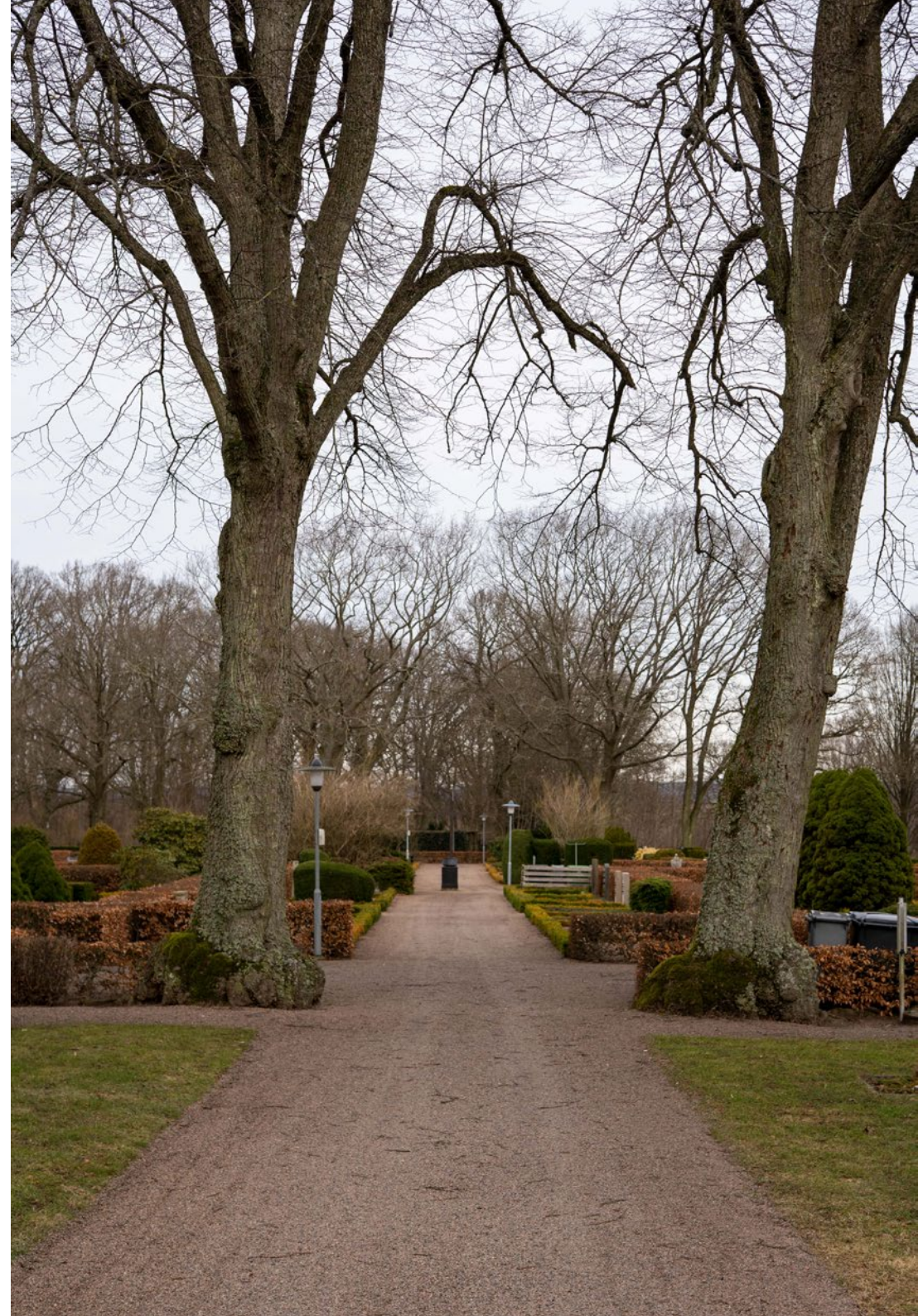

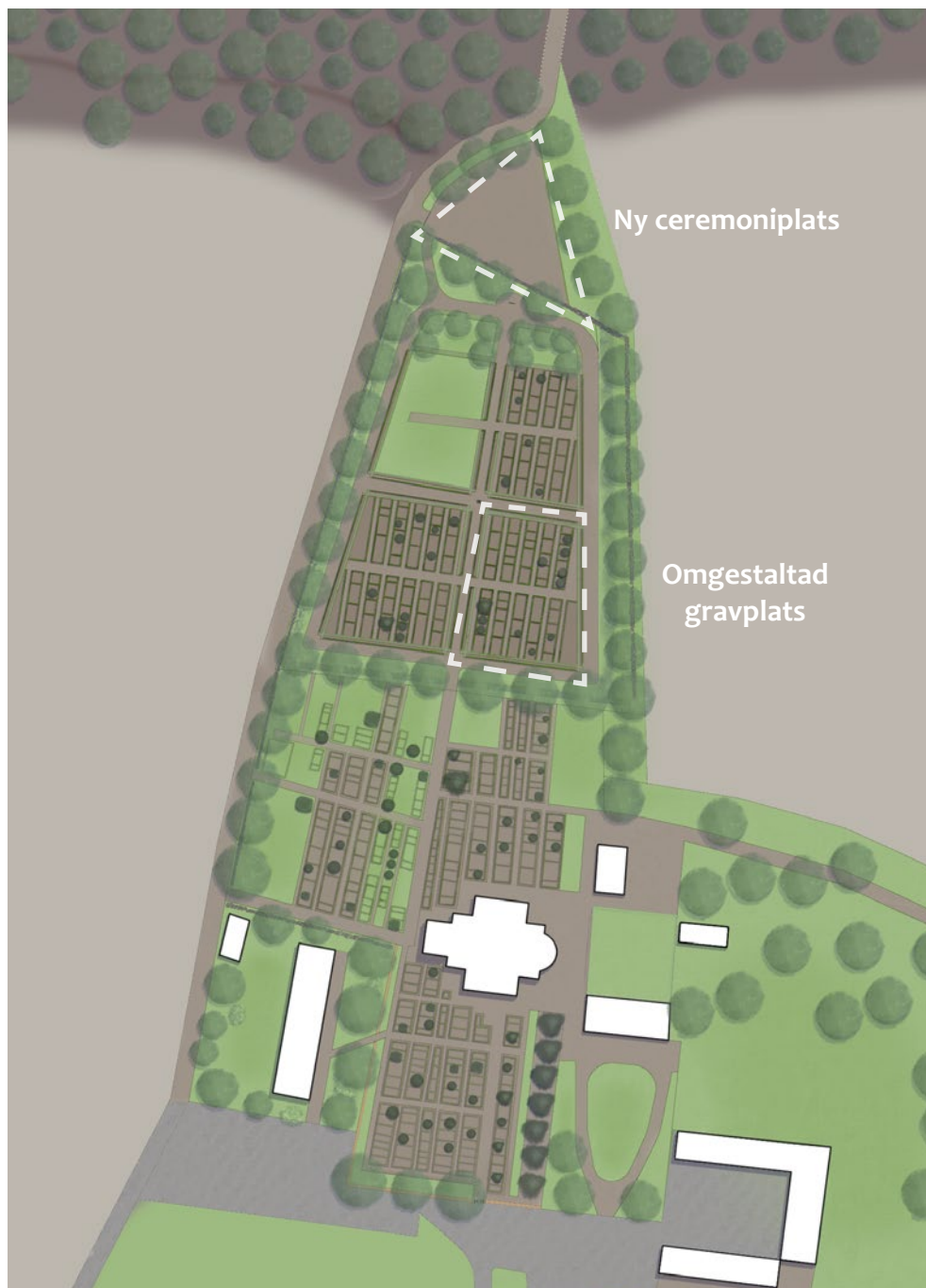
(Figur 10) Östlig vy ut över det svagt böljande slättlandskapet.

(Figur 11) Askgravplatsen med utsmyckningsyta och små rektangulära växtbäddar med namnplaketter i. Kvidinge i bakgrund.

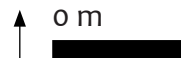
(Figur 12) Gränsen mellan den äldre begravningsplatsen och den senare anlagda delen av begravningsplatsen markeras med en trädrad bestående av fullvuxna lindar och en klippt bokhäck undertill. Här övergår den äldre gravarkitekturen till nordisk klassicism. Det går att skönja gräsytor som övergår till prydligt klippta bockhäckar och i mitten av korsplanet står ett kärl på en stenpedestal som under våren planteras med sommarblommor.

(Figur 13)

Skala 1:1500 (A4)

75 m

21

Önskemål från församlingen

Församlingen har önskemål om att anlägga en askgravplats, en askgravlund samt en ceremoniplats. Därtill finns det önskemål om nya växter på gravplatsen samt en fontän. Initialt var planen att enbart omgestalta gravplatsen men församlingens många önskemål och med avstamp i analysen utökades förslagsområdet till att även gestalta det norra området utanför begravningsplatsen. Församlingens önskemål grundar sig att gravkvarter upplevs ödsligt och att församlingen vill kunna erbjuda nya gravskick. Vegetationen börjar bli gammal och har på vissa delar dött. Församlingens ambition är att platsen ska vitaliseras och förnyas.

Gravplatsen som önskas omgestaltas ligger i mitten av begravningsplatsen. Den omgärdas av stramt klippta bokhäckar. Inuti området är gravplatserna tydligt avgränsade med lågt formklippta infattningshäckar av buxbom. Gångsystemet följer en tydlig symmetri och gravplatserna är rektangulära i sitt formspråk.

Den nya ceremoniplatsen ligger idag på gränsen till begravningsplatsen och innan naturreservatet Prästamarken. Området karaktäriseras av att vara en övergångszon från den strikta och välskötta kyrkogårdsmiljön till att övergå till naturreservatets otuktade karaktär. Ceremoniplatsen används idag delvis som en informell p-plats samt som avställningsyta för trädgårdsavfall.

(Figur 14)

Platser som ska gestaltas på begravningsplatsen

Gravplatsen är idag en befintlig gravplats med ett flertal gravplatser som inte är aktiva. Gravplatsen innesluts av en klippt bokhäck med en öppning mot väst. Markmaterialet består av krattat grus medan vegetationen i huvudsak består av infattningshäckar av buxbom. Vid ett fåtal gravplatser finns det formklippta idegranar. Två thujor och en vitbladig benved finns på den annars relativt övergivna gravplatsen. Flera av gravvårdarna är inte aktiva. Den tilltänkta ceremoniplatsen i norr omgärdas av vegetation som ek, idegran, ask, hassel och vårtbjörk. I änden av tilltänkta ceremoniplatsen finns en mindre deponi för trädgårdsavfall från begravningsplatsen samt en upphöjd jordvall troligen tillkommen av avfall från begravningsplatsen.

(Figur 15) Gravplatsen idag

(Figur 16) Den tänkta ceremoniplatsen idag

1. Passage från den äldre begravningsplatsen.
2. Område för omgestaltad gravplats.
3. Område för nygestaltad ceremoniplats.
4. Deponi
5. Entré till begravningsplatsen från norr.
6. Entré till Prästamarken.

0 m 30 m

22

Skala 1:600 (A4)

Begravningsplatsen i en historisk kontext

Detta kapitel inleder med en allmän redogörelse för begravningsplatsens historiska utveckling följt av en kort sammanfattning av Kvidinge begravningsplats historia. Kapitlet avslutas med en illustrerad tidslinje över hur Kvidinge begravningsplats utvecklats. Kapitlet är en redogörelse som visar att begravningsplatser är temporära platser som förändras och styrs efter olika samhällsidéer och samhällsideal. Denna utveckling förklarar vilket historiskt och idémässigt sammanhang den aktuella begravningsplatsen vuxit fram. Det kan finnas en uppfattning om att begravningsplatser är oföränderliga och eviga platser men som när beskriven i ett historiskt sammanhang snarare visar på att det är platser med lång tradition av förändring.

Begravningsplatsens historiska utveckling

Begravningsplatser och gravar har många olika uttryck och ser olika ut beroende på vilken tid begravningsplatsen upprättades. Generellt kan man sammanfatta att religiösa, rättsliga, etiska och sanitära idéer har under historiens gång influerat begravningsmetoder, gravskick och gravplatser (Grönwall, 2017). Under medeltiden placerades kyrkorna vid viktiga platser som landmärken. Begravningsplatserna anpassades efter behovet av att begrava och begravningsplaner upprättades inte efter ett befolkningsunderlag. Vegetation som större träd och buskar ansågs mest vara till bekymmer då detta innebar besvärliga rötter för gravgrävorna (Grönwall, 2017). Begravningsplatsen var funktionell och sågs ur en nyttoaspekt, bland annat användes gräset från gravarna som foder eller marken som betesmark. Det var dock viktigt att inhägnad den delen av begravningsplatsen som ansågs helig eftersom den skulle

skilja de oinvigda från de invigda. Utanför den inhägnade delen kunde utomäktenskapliga barn, självmordsoffer eller de som avrättats begravas (Grönwall, 2017). Den bästa platsen att begravas på var på den östra sidan och nära kyrkokoret, medan den norra sidan ansågs sämsta eftersom den låg i skugga och vid domedagen skulle kyrkan falla i den riktningen vilket skulle försvåra återuppståndelsen (Grönwall, 2017). Enligt den kristna läran skulle den avlidne jordfästas. Men kyrkans män och de allra förnämsta personerna som donerat till kyrkan kunde begravas under själva kyrkan. Det var ett sätt att visa sin makt och sociala status i samhället. Detta fortsatte fram till 1815 då det förbjöds av sanitära skäl (Grönwall, 2017). Från slutet av 1700-talet växte befolkningen vilket resulterade i att fler människor avled. Epidemier kom även att påverka dödligheten och gravsplatsbristen resulterade i att nya planlagda begravningsplatser upprättades. Nya uppfattningar om sanitära förhållanden och estetiska ideal från parkarkitekturen kom att påverka utformningen av de nya begravningsplatserna. Trädalléer anlades och träden beskars för att upprätta siktlinjer. Tydliga gravkvarter med strikta geometriska former upprättades och vanligtvis skapades mindre rum i det stora rummet med tydlig avgränsade häckar (Grönwall, 2017). Perioden runt 1850 fram till 1930 kan ses som gravmonumentens guldålder. Den industriella tekniken för att bryta sten utvecklades och att stenen kunde fraktas till annan ort medförde en ökad efterfrågan. Stora påkostade familjegravar tydligt avgränsade till sin nästa gravgranne visade familjens och släktens betydelse. Under samma tidsperiod ökar intresset bland allmänheten att utsmycka och vårda graven med växter så som murgröna och vintergröna men även med sorgeträd av hängande sorter av ask, alm, eller björk. Vanligtvis bestod markytan av krattat grus eller sand för att ytan skulle hållas ogräsfri (Grönwall, 2017). Under slutet av 1800-talet och början på

1900-talet ökade medvetenheten om kremering. Frågan var pådriven av läkarkåren och kultureliten som menade att kremering var en fråga om sanitet och estetik. Kritiken mot begravningsplatserna var att dessa blivit smaklöst inredda, röriga och med misskötta gravar. Kremering ansågs då var ett sätt att lösa problemet på. Men kremering var något kyrkan kraftigt vände sig emot eftersom det inte ansågs vara förenligt med den kristna läran samt skulle försvåra återuppståndelsen (Grönwall, 2017).

Under 1900 talets början blir skogskyrkogårdar en alltmer vanlig begravningsplats. Under modernismen kom ledord som rationalitet, enkelhet och enlighet att driva på utvecklingen och utformningen av begravningsplatserna. Gravplatserna gick från större monument till enklare och enhetliga stenar satta i klippt gräsmatta. Träden fick en mer omfattande roll i gestaltningen av begravningsplatsen eftersom markkraven blev lägre när urngravar och askgravar ökade i popularitet i stället för kistgravar (Grönwall, 2017). Minneslundar började anläggas på 1950-talet och blev ett alternativ för den som ville att graven skulle vara anonym och utan skötselkrav. Gravskick som askgravlundar och askgravplatser har sedan minneslundens introduktion likaså blivit populära alternativ. Nutida begravningsplatser är i regel mer färgglada än vad de varit tidigare. Växthusteknik och trädgårdsmästeri har inneburit att färgglada utplanteringsväxter blivit populära att plantera vid gravarna. Likaså har förvaltningen av kyrkogårdarna blivit mer rationaliserad än vad den tidigare har varit (Grönwall, 2017).

Begravningsplatsen kan vid första anblick framstå som en evig och oförändlig plats. Men som Grönwall (2017) beskriver så är begravningsplatsen inte statisk utan har under historiens gång förändrats

och där olika idéer och ideal styrt påverkan på utformning och användning. Att använda träd på begravningsplatsen har exempelvis gått från att anses vara någonting som är i vägen till att vara ett huvudelement på dagens skogskyrkogårdar. Likaså har efterfrågan på stora påkostade familjegravar skiftat till att anhöriga och avlidna efterfrågar små och anonyma gravar. En framträdande trend idag är efterfrågan av askgravlundar och askgravplatser. Men med det skiftande önskemålet om att askan sprids eller grävs ned uppstår också utmaningar med äldre begravningsplatser som planerades och anlades i enlighet med den Kristna läran som menade att den avlidne skulle begravas i jorden. En annan aspekt som Grönwall (2017) lyfter fram är hygienaspekten. Kremering har varit ett sätt att komma till bukt med sanitära olägenheter, men ett annat har varit att fysiskt placera begravningsplatsen perifert och i utkanten av samhället. Idag har många samhällen vuxit ut till begravningsplatser som tidigare legat i utkanten vilket har gett begravningsplatserna centrala lägen vilket påverkar hur och av vilka begravningsplatserna används idag. Centralt för resonemanget är att de olika idealen som har styrt och påverkat begravningsplatser kan i framtiden förändras efter nya önskemål och behov. Att förstå att begravningsplatserna är föränderliga är därför också en betydande slutsats av den inledande historiska sammanfattningen om begravningsplatser.

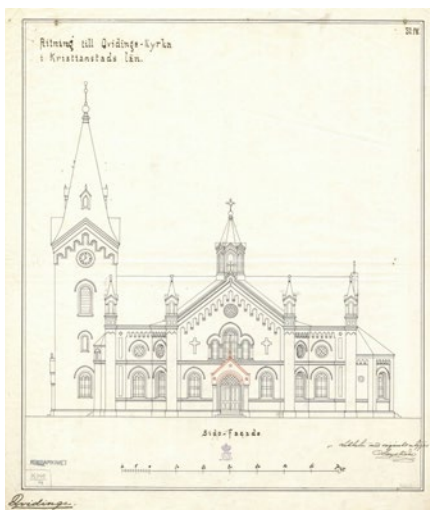
Kyrkan i Kvidinge i en historisk kontext

Kvidinge kyrka tros ha upprättats någon gång under 1100-talet. Vad ortnamnet Kvidinge syftar på är inte helt klarlagt men ”Kvith” betyder buk på danska och kan syfta på en landformation i närheten (Kember, 2017). Troligtvis är det Mårten Stenmästare eller någon av hans lärningar som varit med och uppfört den medeltida kyrkobyggnaden efter att ha

arbetat klart med domkyrkan i Lund. Den tidigare kyrkobyggnaden var mycket påkostad och skulpturala verk från den äldre kyrkan förvaras idag i Historiska museet i Lund (Kember, 2017). Under 1850-talet växte idén om en ny kyrka fram då den äldre kyrkan var i stort behov av renovering. Befolkningsmängden i Skåne ökade kraftigt under början på 1800-talet vilket ledde till utrymmesbrist i många kyrkor. Byggmästare för det nya kyrkobygget blev Nils Andersson som även varit byggmästare för Caroli Kyrka i Malmö. Den nya kyrkan har en liknande planlösning som Kyrkan i Caroli med korsplan och kyrkan stod klar år 1886 (Kember, 2017).

Den äldsta delen av Kvidinge begravningsplats är medeltida. Man vet inte säkert hur begravningsplatsen såg ut men troligtvis har begravningsplatsen varit en inhägnad yta som nyttjats för bete likt många andra begravningsplatser (Kember, 2017). Gravarna bestod av gräskullar

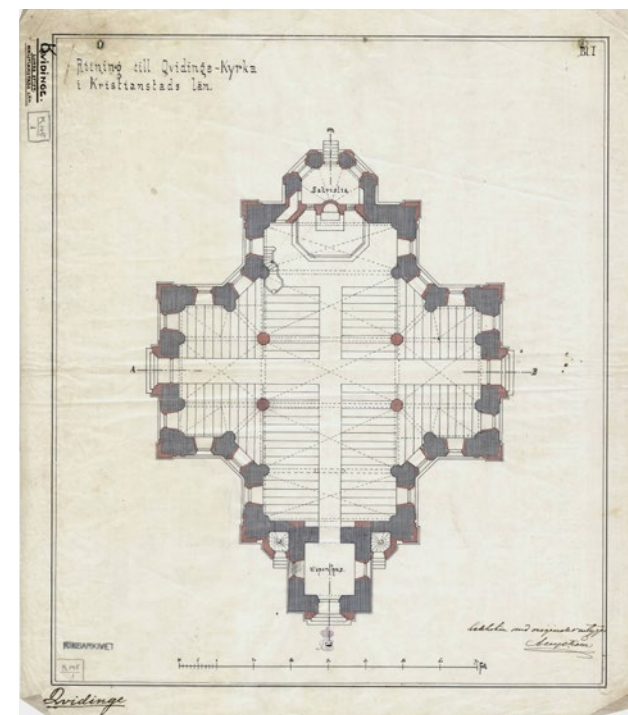
eller liggande stenhällar beroende på den avlidnes status. Inhägnaden bestod av murar eller träbalkar. Under 1800-talet ökade trycket på begravningsplatser eftersom befolkningen växte och en ny geometrisk plan enligt samtidens stilideal upprättades för området med gravkvarter, grusgångar och nyplanterad vegetation (Kember, 2017). En utvidgning av begravningsplatsen skedde 1929 då marken norr om begravningsplatsen togs i anspråk. Området präglas av nordisk klassicism med en geometrisk plan och stramhet i formen på vegetationen. Området består av fyra gravplatser som omgärdas av skarpt klippta bokhäckar. Minneslund och ungravplats tillkom 1977 (Kember, 2017).

(Figur 17) Sektion av kyrkan

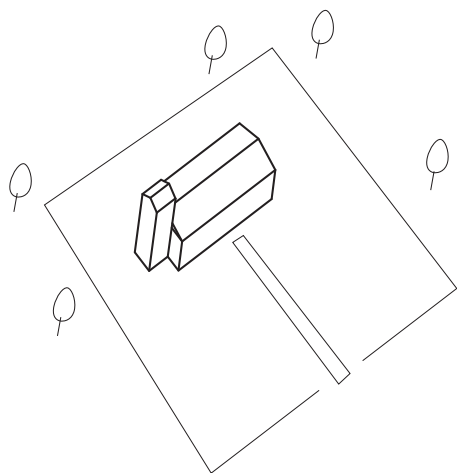

(Figur 18) Sektion av kyrkan

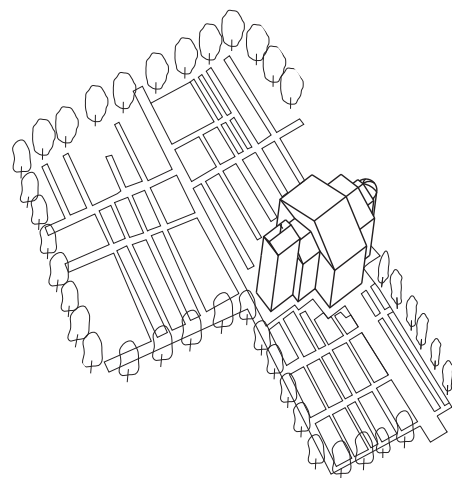

(Figur 19) Planritning av Kvidinge kyrka

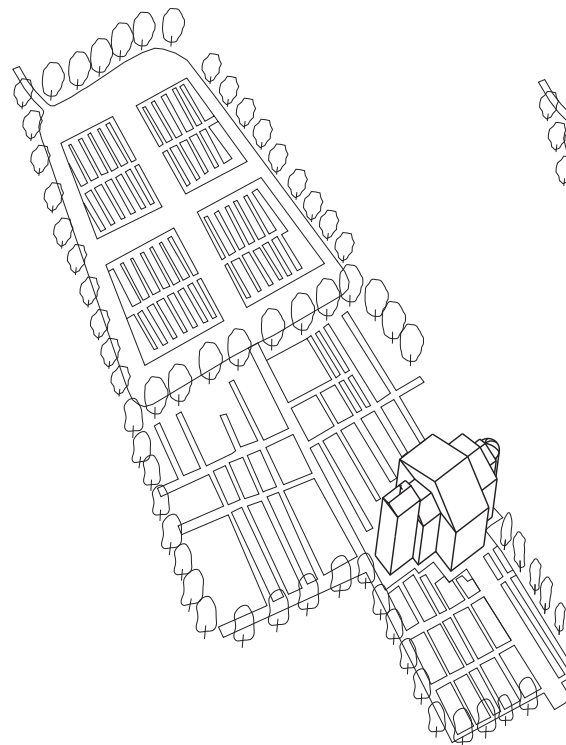
Historisk tidslinje över Kvidinge begravningsplats

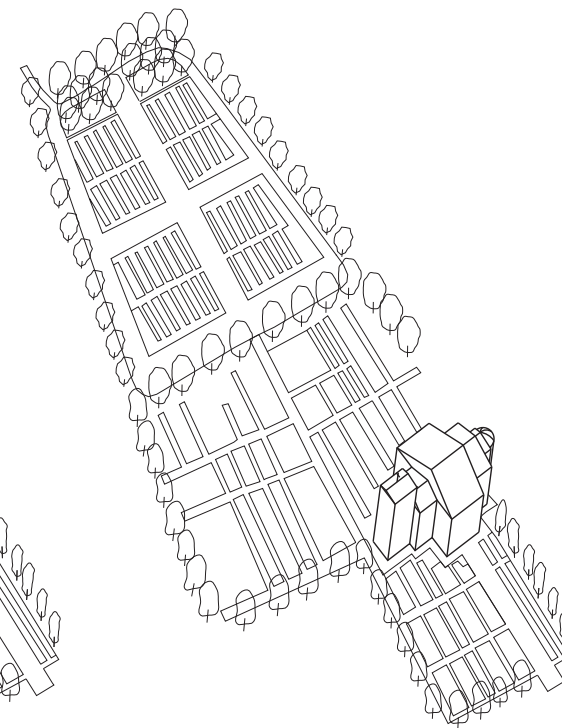
(Figur 20) Den medeltida kyrkan. Gravplatserna består av gräskullar eller liggande stenar. Troligtvis är begravningsplatsen en inhägnad yta som nyttjats för bete. Dokumentationen från den tiden är bristfällig.

(Figur 21) År 1886 invigs den nya kyrkan. Begravningsplatsen får nya geometriska gravkvarter. Det är perioden för gravmonumentens guldålder och stora påkostade familjegravar blir vanligt.

(Figur 22) 1929 tas marken i norr i anspråk. Området präglas av nordisk klassicism med ett stramt och geometriskt formspråk.

(Figur 23) 1977 tillkommer en minneslund och ungravplats.

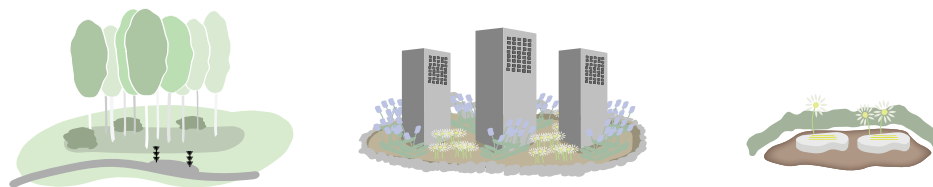
En förändrad syn på hur vi begraver våra anhöriga idag samt vilken funktion och syfte begravningsplatsen fyller

Detta avsnitt beskriver det gravskick som är vanligast idag samt vad gravskicket innebär. Vidare beskrivs begravningsplatsers huvudsakliga funktion och syfte i det offentliga. Avslutningsvis studeras gravskick och begravningsplatsers funktion och syfte i sex referensplatser. Referensplatserna ligger sedan till grund för inspiration av gestaltungsarbetet på Kvidinge begravningsplats. Avsnittet är en första ansats till att skapa en bild av vad en begravningsplats är, vad olika gravskick innebär och hur det ovannämnda tar sig i uttryck på faktiska platser. Aspekter som är viktiga att ha insikt i för att kunna göra en medveten omgestaltning av Kvidinge begravningsplats.

Minneslundar, askgravlundar och askgravplatser – ett efterfrågat gravskick

Carin Nilsson beskriver i *Askgravlundar i Sverige* att under 1900-talets mitt blev det lagligt att inom ett gemensamt område gräva ned aska efter en avliden. Gravskicket kallas minneslund och är en anonym grav där askan efter den avlidne grävs ned eller sprids ut (Nilsson, 2007). Det finns flera anledningar till att kistgravar övergetts till förmån för minneslundar, till exempel att gravrättsinnehavaren inte behöver ansvara för skötseln av graven vilket leder till att graven inte blir vanvårdad, menar Nilsson (2007). Följaktligen är det vanligt att den framlidne inte vill besvara anhöriga med skötselarbete, och därmed väljer minneslund framför kistgrav (Sahlgren et al., 2014). Minneslunden har sedan dess uppkomst ökat markant. Nilsson (2007) skriver att inledningsvis anlades minneslundar främst på

begravningsplatser i städer men kom snabbt att spridas och bli vanligare på begravningsplatser i mindre orter. Men samtidigt som minneslundar spred sig växte kritiken mot dess anonymitet. Önskemål på att kunna sätta upp namnplaketter på den bortgångne och att anhöriga skulle kunna närvara vid gravsättning efterfrågades i större utsträckning (Nilsson, 2007). Ur denna kritik har andra alternativ vuxit fram, bland annat askgravlundar och askgravplatser. En askgravplats utformas som en individuell grav och är ett mellanting mellan den traditionella graven och minneslunden. Askgravplatsen markeras ut med en natursten eller stenplatta och anhöriga kan delta på gravsättningen. Anhöriga har inget ansvar för skötseln av gravplatsen utan det tillfaller kyrkogårdsförvaltningen (Nilsson, 2007). Askgravlunden är ett personligare alternativ än minneslunden. Anhöriga får delta vid gravsättning samt sätta upp en minnesplakett vid graven för att hedra den bortgångne. Förvaltningen ansvarar för skötseln och på anvisad plats får anhöriga lämna snittblommor och ljus (Nilsson, 2007). En utmaning med askgravplatser och askgravlundar är att den tillskillnad från minneslundar inte är rättsligt definierade vilket medför att det förekommer stora avvikelser mellan olika begravningsplatser, menar Nilsson (2007).

(Figur 24) En illustration på hur de olika gravskicken kan se ut. En minneslund kan exempelvis vara en dunge där askan sprids ut och med en anvisad utsmyckningsplats. Vid en askgravlund kan den avlidne få sitt namn uppsatt på en minnessten medan en askgravplats kan erbjuda den avlidne en individuell gravplats.

Begravningsplatsen som minnesplats

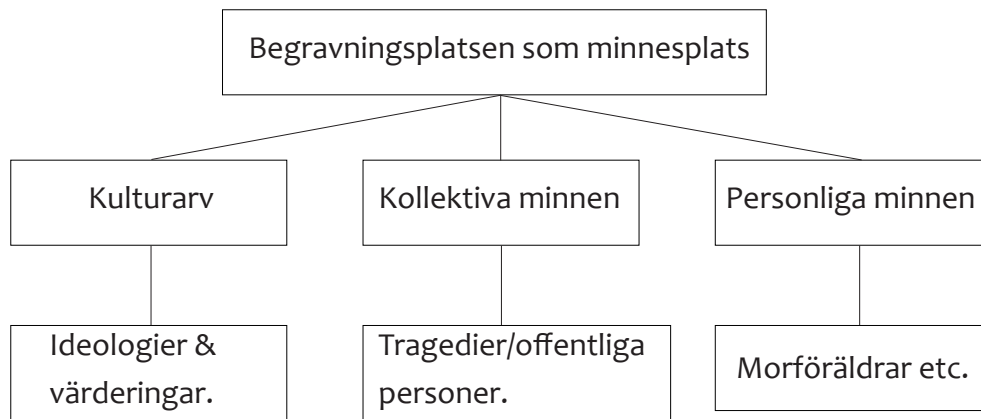
Ann-Britt Sörensen och Mona Wembling (2008) skriver i *Kyrkogården – en minnenas trädgård* att begravningsplatsen kan liknas med ett dokument som registrerar de skiftningar som sker i samhället genom olika tidsepoker. Begravningsplatsen speglar människor och samhällets värderingar, idéer och ideologier. Begravningsplatsen är särskilt betydelsefull i dess funktion att ge frid och att sprida ett lugn till besökarna. Att få en möjlighet till att minnas de bortgångna och samtidigt få en rofylld upplevelse är av stor betydelse för begravningsplatsens besökare. Sörensen och Wembling (2008) menar även att möjligheten att möta andra sörjande är betydelsefull eftersom mötet kan skapa en vi-känsla som sammanbinder sörjande (Sörensen & Wembling, 2008). Johan Arvidsson (2001) menar likt Sörensen och Wembling (2008) att minnesplatsen spelar en central roll i sorgearbetet vid förlust av någon nära och att begravningsplatser därför kan bli en mycket betydelsefull plats för anhöriga.

Vidare beskriver Sörensen och Wembling (2008) att en stor del av besökarna kommer till begravningsplatsen för att just minnas. Kyrkor och begravningsplatser kan vara ett minne i sig som kan spegla den ort och det samhället kyrkan och begravningsplatsen ligger i. Likaså kan begravningsplatsen utgöra kollektiva minnen av betydelsefulla personer eller symbolisera minnen av samhällseliga tragedier. Enskilda gravar, familjegravar och minneslundar är annars de platser som de flesta vanligen besöker eftersom dessa symboliserar personliga relationer och minnen till anhöriga (Sörensen & Wembling, 2008). Arvidsson (2001) menar att begravningsplatsen får en ökad betydelse och dignitet när den blir en gemensam plats för sörjande. En gemensam minnesplats kan exempelvis vara för barn och unga som gått bort (Arvidsson, 2001). Likaså

kan minnesplatsen vara mycket viktig för de som inte fått möjlighet att säga ett sista farväl till den döde eller för de närstående till någon som försvinner och kroppen inte återfinns.

Begravningsplatsen som rum för offentlig sorg och symboler för att minnas

Begravningsplatsen är ett av få rum i det offentliga där sorg kan vara en förväntad känsla. Att tillåtas sörja är ett viktigt steg i processen för att komma vidare från smärtan av att ha förlorat någon (Sörensen & Wembling, 2008). Sörensen och Wembling (2008) lyfter fram betydelsen av att begravningsplatsen ska vara en värdig plats som är estetiskt tilltalande för att möta de sörjande med respekt. Gravstenen som minnessten är därför inte bara viktig som plats för de anhöriga att minnas och sörja vid, utan även för att den bortgångne ska representeras med värdighet. Sörensen och Wembling (2008) menar att det visuella intrycket är betydelsefullt och gravstenar kan inge en känsla av tidlöshet. Även smide och träkors är material som kan inge starka uttryck. Begravningsplatsen omges vanligen av konst och hantverk. Skulpturer, fontäner, bilder, installationer och trädgårdskonst kan vara laddade uttryck och symboler med förlösande krafter som kan skänka hopp till besökaren i dess sorgprocess (Sörensen & Wembling, 2008). Sörensen och Wembling (2008) menar att betydelsen av att skapa starka minnesupplevelser på begravningsplatsen är viktig eftersom platser med stark utformning kan bidra till en positiv upplevelse och att sådana platser kan framkalla känslan av att det finns något större än livet. Vidare bör begravningsplatsen eftersträva att ge ett positivt uttryck samtidigt som den monumentala och kyrkliga framtoningen fortfarande bibehålls (Sörensen & Wembling, 2008). Sörensen & Wembling (2008) menar att kyrkan och begravningsplatsen är en andlig plats med

(Figur 25) Illustration av de olika sfärerna av begravningsplatsen som minnesplats.

symbolisk laddning. Att tillgodose de olika aspekterna i gestaltningen, där begravningsplatsen delvis kan vara ett rum för sorg, kontemplation och eftertanke samtidigt som begravningsplatsen visualiserar livets förgänglighet och skänker besökaren hopp.

Begravningsplatser är speciella platser med särskilda förutsättningar som särskiljer sig från de flesta andra miljöerna i samhället. Begravningsplatsers bygger på att komma ihåg och representera det som en gång varit. Minnet har därför en betydande roll i skapandet av platsen. Att minnet och det sakrala är bärande aspekter i gestaltandet av platsen medför att platsen får en säregen estetik eftersom vördnaden gentemot de döda underordnar alla andra kategorier av gestaltningen. Att gestalta något som tenderar till att vara i alltför stor kontrast till både kulturarv, de avlidna och de anhöriga kan leda till konflikter och olust från de som har en stark koppling till platsen. Samtidigt är förändring oundvikligt, men förändringen bör ske med hänsyn till de olika aspekter som diskuterats

för att begravningsplatsens fortsatt ska förbli den viktiga plats den är idag (Sörensen & Wembling, 2008).

Referensplatser

För att förstå hur de olika gravskicken ser ut och hur begravningsplatsen funktion som minnesplats och sorgerum tar sig uttryck studeras sex olika referensplatser. Fem referensplatser återfinns på begravningsplatser medan referensplatsen Gravitational ripples i Stockholm inte gör det. Urvalet av referensplatser är baserat på författarens egna uppfattningar om intressanta referensplatser. Referensplatserna ligger till grund för att förstå hur olika lösningar tar sig uttryck och hur lösningarna bidrar med olika typer av upplevelser. Platsbesöken har använts som inspiration för gestaltungsarbetet.

Referensplatser – askgravar

Askgravplats

Askgravplatsen på Håjums begravningsplats i Trollhättan omgärdas av en cirkulärt formad stenmur med en öppning. Askgravplatserna ligger som små rum utspridda bland träden. De individuella platserna ligger på insidan med en mindre utsmyckningsyta i grus. Sten med namninskriftioner på den anhöriga är placerade i ändan. I mitten av askgravplatsen finns ett bevingat konstverk som även är en sittplats där anhöriga kan sitta och reflektera.

Askgravlund

I askgravlundan Silverträdet på Håjums begravningsplats sprids askan ut på ängen bredvid silverträdet. I silverträdet kan anhöriga hänga upp ett blad med den anhörigas namn på. Silverträdet ligger på en upphöjd berggrund vilket förstärker dess synlighet. Bredvid finns en stensulptur upphöjd på fyra ben, en utsmykningsplats där anhöriga kan lämna snittblommor samt en sittplats i sten där anhöriga kan sitta och blicka ut

(Figur 26) Askgravplats - Ekgläntan Håjums begravningsplats

(Figur 27) Askgravlund - Silverträdet Håjums begravningsplats

över silverträdet.

Askgrav

Askgraven på Skogskyrkogården i Stockholm är ett sammanhängande gravkvarter. Området ligger i anslutningen till huvudentrén och i de norra delarna av begravningsplatsen. Askgraven ligger i en karaktäristisk skogskyrkogårdsmiljö omgiven av fullvuxna tallar med fintklippt gräs som omsluter askgravarna. Askgravsområdena är formade i ellipser med en planteringsyta med utsmyckning i mitten av ellipsen och askgravar i utkanten av ellipsformen. Gångarna är grusbelagda och vegetationen består av vintergröna, ormbunkar, förgätmigej, amerikanskt hönsbär, kopparbjörk och krypande idegran.

Författarens reflektion om askgravarna

Gemensamt för samtliga askgravar är att askgravarna ligger i skogbevuxna områden på begravningsplatsen. Träden utgör en central roll som rumskapande element där fullvuxna träd omsluter och ramar in platserna som tak och vägg. Den naturlika karaktären medför även att det sakrala uttrycket luckras upp och blir mindre strikt och högtidligt. Samtliga askgravar har utsmykningsplats och sittplats direkt i anslutning till graven vilket möjliggör att man kan sitta och vistas vid graven. Ekgläntan i Håjum upplevs mest okonstlad och rätt på sin plats av de olika askgravarna. De cirkulära stenmurarna innesluter gravarna och för tankarna till gamla forntida husgrunder som blivit lämnade i landskapet vilket väcker en nyfikenhet till att vilja besöka askgravsplatserna. Stenmuren smälter in väl med den omgivande miljön och upplevs som en del av sammanhanget. Inneslutningen av stenmuren gör även att hela gravplatsen inte synliggörs på avstånd utan detaljerna framträder först när man närmar sig. Samtidigt

(Figur 28) Askgrav - Skogskyrkogården Stockholm

som platsen inte avslöjar allt kan man fortfarande se ifall platsen används av någon anhörig vilket medför att man kan hålla sig på ett respektfullt avstånd till en eventuell besökare. Den lågmälda gestaltningen passar bra i in begravningsplatsens lugna karaktär och ger ett harmoniskt intryck.

Tillskillnad från Ekgläntan ligger askgravlunden Silverträdet på en upphöjd berggrund i en glänta. Silverträdet har ett starkt uttryck som tydligt kontrasterar omgivande miljö även om formen på konstverket anspelar på de omgivande träden. Upphöjningen av platsen gör att platsen är synlig på avstånd vilket gör silverträdet än mer framträdande i relation till dess omgivning. Materialvalen på de olika objekten skiftar vilket skapar en oenhetlighet i utsmykningsplats, konstverk och sittplats. Även formen på de olika objekten är skilda vilket förstärker dess olikheter.

Avslutningsvis ligger askgraven på skogskyrkogården i Stockholm redan placerad i en karaktärsfull miljö med raka fullvuxna tallar som kastar en lätt skugga över askgravarna. Askgraven har en neutral framtoning utan större anspråk på dess omgivning. Eftersom den sammanhängande miljön

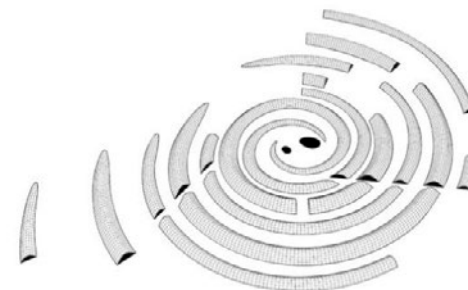
i form av tallskogen redan funnits innan anläggandet av askgravarna så hamnar inte fokus direkt på askgravarna utan det är den omgivningen som blicken dras till. Askgravarna får därför en underordnad roll i sammanhanget. Formspråk, vegetation och materialval är förhållandevis neutralt och intrycket lämnar en oberörd. Att askgraven lämnar en utan starkare känslor kan även vara en god indikator på att gravkvarteret smälter in i det världsarv som Skogskyrkogården är.

Referensplatser – minnesplats

Minnesplatsen Gravitational ripples är ett minnesmärke över tsunamikatastrofen 2014. Platsen är inspirerad av gravitationsvågor som är ett kosmiskt fenomen som uppstår när himlakroppar kolliderar med varandra. Platsen är uppbyggd i en spiral med gångar i gräs och asfalt och jordvallar om vardera sida gångarna. På vallarna växer det en ängsliknande vegetation. Besökare kan gå och ta olika gångar inne i verket och på så sätt få olika upplevelser av det. I mitten av verket finns det två bronsskulpturer var av den ena skulpturen har namninskriftioner av de avlidna från tsunamikatastrofen. I ena änden finns en bergsupphöjning med sittplatser där besökare kan gå upp och blick ut över minnesmärket.

Författarens reflektion om minnesplatsen

Gravitational ripples ligger inte på en begravningsplats och är ett minnesmonument samt konstverk. Platsen ligger i anslutning till en större parkering och Thielska Galleriet ute på Djurgården i Stockholm vilket medför att det är en strid ström av människor som rör sig runtomkring platsen. Det i viss mån turistfyllda området medför även att man som besökare får en mer avslappnad relation till platsen i förhållande till om minnesplatsen låg på en begravningsplats. Minnesverket har även en

(Figur 29) Minnesplats - Gravitational ripples Stockholm

(Figur 30) Minnesplats - Gravitational ripples Stockholm

(Figur 31) Minnesplats - Gravitational ripples Stockholm

lekfullhet då jordvallarna bildar labyrintgångar som besökare kan gömma sig och gå runt. Att minnesmärket ligger i anslutning till ett museum samt att det saknas tydlig skyltning om vad det är för typ av plats kan resultera i att en omedveten besökare missar platsens innebörd. De visuella egenskaperna av verket framträder först när man blickar ut över minnesmärket i sin helhet på den upphöjda berggrunden bredvid. Då framträder spiralen och bronsskulpturerna och verket blir synligt.

Referensplatser – ceremoniplats

Ceremoniplatsen, Enslöv kyrkogård

Ceremoniplatsen i Enslöv begravningsplats innehåller både askgravplatser och askgravlundar. Området har en unik karaktär med en ceremoniplats utomhus där jordbrukslandskapet ligger som bakgrund bakom portiken. Platsens rumslighet ramas in av en låg granitmur och vattenspegeln på konstverket blir en samlingspunkt som reflekterar omgivningen. Pergolas i trä och stenbänkar skapar små rum på gravområdet där det går att sitta och vila. Spiror med ljus som lyser upp platsen är placerade i den omgivande vegetationen.

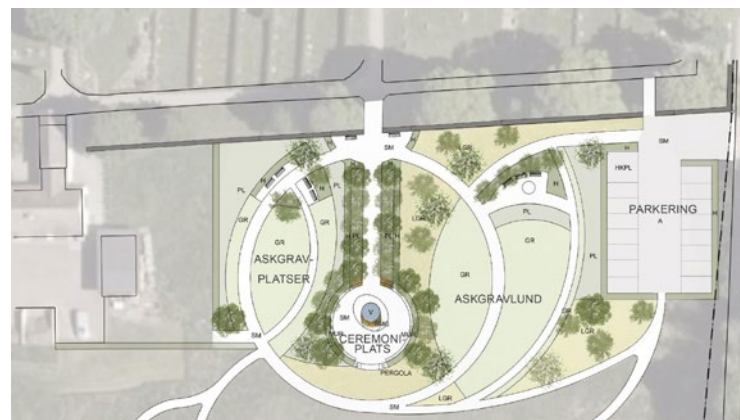
Ceremoniplatsen, Skogskyrkogården Stockholm

Ceremoniplatsen på Skogskyrkogården i Stockholm är en stensatt samlingsyta utomhus. Ceremoniplatsen ligger mellan almhöjden som är en meditationslund och näckrosdammen som reflekterar den omgivande miljön. Vid ceremoniplatsen finns det en katafalk där anhöriga kan ta ett sista farväl av den avlidne. Ceremoniplatsen är omgiven av gasfacklor som kan tändas upp vid en begravningsceremoni.

Författarens reflektion om ceremoniplatserna

(Figur 32) Ceremoniplats - Enslöv kyrkogård

(Figur 33) Plan på Ceremoniplats - Enslöv kyrkogård

(Figur 34) Ceremoniplats - Skogskyrkogården Stockholm

De olika ceremoniplatserna har olika uttryck och karaktär. Ceremoniplatsen i Enslöv är ett sammanhängande område som inhyser både askgravar, askgravlund och ceremoniplats medan ceremoniplatsen på Skogskyrkogården är placerade mitt på fältet och synlig på långt håll. Ceremoniplatsen på Skogskyrkogården är därför mer exponerad än vad den är på Enslövs begravningsplats som ligger avsidet från den befintliga begravningsplatsen. Ceremoniplatsen på Skogskyrkogården upplevs i viss mån malplacerad när den ligger mellan almhöjden och näckrosdammen som reflekterar himmelen och kullen på ett canvasliknande sätt. Därtill ligger ceremoniplatsen på Skogskyrkogården i en sluttning vilket gör otillgänglig ur ett tillgänglighetsperspektiv. Samtidigt har båda ceremoniplatserna omgivningen och bakgrunderna som platserna kan ta fäste i och som bidrar till upplevelsen av platserna. På Enslövs begravningsplats ramar portiken in jordbrukslandskapet som en tavla medan ceremoniplatsen på Skogskyrkogården har näckrosdammen, almhöjden samt monumenthallen (inte med i bild) att blicka ut över. Bägge platserna har också någon form av vattenspegling som reflekterar den omgivande miljön vilket förstärker den visuella upplevelsen av himmelen. Skillnaden mellan de två platserna är att Enslöv Ceremoniplats upplevs mer rumslig och intim då det finns objekt och materialgränser som skapar tydliga avgränsningar medan ceremoniplatsen på Skogskyrkogården saknar en ombonad rumslighet.

Lärdomar från platsbesöken

De egenskaper och kvalitéer som referensplatserna uppvisar är att sammanhanget och den upplevda rumsligheten är avgörande för upplevelsen av platsen. Likaså är materialvalen betydande för hur platsen upplevs, känns och hur väl platsen smälter in i omgivningen.

En framträdande karaktär är när gestaltningen är nedtonad och att den omgivande stämningen är fridfull. När gestaltningen är full av olika uttryck och omgivningen är intensiv så skär sig det med den bilden av vad en begravningsplats ska vara.

Beträffande askgravarna var det den lågmälda gestaltning på askgravplatsen Ekgäntan på Håjums begravningsplats som framträdde som mest tilltalande. Den grovhuggna stenen som utgjorde byggsten till muren gav muren ett organiskt intryck som samspele väl med den skogbevuxna miljön. Gestaltningen resulterade i att askgraven inte tog för mycket anspråk på dess omgivning tillskillnad från silverträdet som framträdde som en alltför stor kontrast till omgivningen. Askgraven på skogskyrkogården framstod som neutral och utan större karaktär vilket beror på att den omgivande miljön redan är karaktärsfull och på så sätt var det en god gestaltning eftersom den underordna sig helheten.

Minnesmärket Gravitational ripples är en plats som skiljer sig från övriga platser då den inte är placerad på en begravningsplats. Minnesmärket är lika mycket en kollektiv minnesplats såväl som ett publikt konstverk vilket kan skapa förvirring i hur man förhåller sig till platsen. Minnesmärket har ett uttryck och formspråk som skiljer sig från de flesta vanliga begravningsplatser vilket förmodligen gör det mindre lämpligt på begravningsplatser. Här blir sammanhanget avgörande och verket har möjligtvis en sådan karaktär att den lämpar sig mer som en publik plats i anslutning till ett museum snarare att utgöra ett monument på en begravningsplats.

Ceremoniplatsen i Enslöv och ceremoniplatsen på Skogskyrkogården har

olika förutsättningar och egenskaper som skiljer sig åt. Ceremoniplatsen i Enslöv upplevs som en väl bearbetad gestaltning medan ceremoniplatsen på Skogskyrkogården upplevs exponerad och malplacerad. Bägge platserna har den omgivande miljön att luta sig emot men ceremoniplatsen i Enslöv upplevs rumslig och tydligt avgränsad medan ceremoniplatsen på Skogskyrkogården upplevs alldeles för öppen.

Begravningsplatsen – ett skyddat kulturarv som är allas ansvar

I kapitlet presenteras delar av kulturmiljölagen och begravningslagen samt hur den relaterar till förvaltningen och påverkan av begravningsplatser. Kapitlet avslutas med en diskussion kring de gränsdragningar och utmaningar lagstiftningen skapar för gestaltningen av Kvidinge begravningsplats. Begravningsplatser är inte bara en speciell plats för anhöriga utan är även ett kulturarv som är skyddat enligt lagstiftning. Det medför att begravningsplatsen har speciella förutsättningar och särskilda spelregler som andra platser inte har. Texten syftar till att problematisera och reflektera över de utmaningar som föreligger på begravningsplatser och som relaterar till lagstiftning, förvaltning och gestaltningen av begravningsplatsen som ett kulturarv.

Begravningsplatsen i lagstiftning och ur ett förvaltarperspektiv

Kyrkor är ett av de största kulturarven i Sverige. Kulturarv är viktiga eftersom det skapar sammanhang, mening och kan berätta något om vår samtid. Vi behöver kunskap om det förflutna för att kunna orientera oss och förstå samtiden. Att kyrkor är ett kulturarv innebär att kyrkan och kyrkotomter är skyddade enligt kulturmiljölagen. Kulturmiljölagen syftar till att skydda och vårda den kulturmiljö som anses vara nationellt betydelsefull (SFS 1988:950, 1 kap. 1 §). Enligt kulturmiljölagen (SFS 1988:950, 4 kap. 2 §) ska kyrkobyggnader och kyrkotomter förvaltas så att deras karaktär inte vanställs eller förvrängs samt att det kulturhistoriska värdet inte minskas. Vidare får inte kyrkor eller kyrkotomter uppförda före år 1940 förändras i omfattande utsträckning utan tillstånd från länsstyrelsen (SFS 1988:950, 4 kap. 3 §). I 10 kap. 4 § tredje stycket kulturmiljölagen (SFS 1988:950)

står det att tillstånd krävs ”. . . för uppförande eller väsentlig ändring av byggnader, murar, portaler, andra fasta anordningar och vegetation på tomten eller ändring av medveten gestaltning av vegetationen.”. Tillstånd krävs inte vid vanligt underhållsarbete samt brådskande reparationsåtgärder. Däremot ska underhåll och reparation ta hänsyn till kyrkans och kyrkotomtens kulturhistoriska värde (SFS 1988:950, 4 kap. 5 §). Likväl som att kyrkor och begravningsplatser ska underhållas och vårdas så att den kulturhistoriska miljön inte förvanskas ska begravningsplatser förvaltas så att det kulturhistoriska värdet inte minskar (SFS 1988:950, 4 kap. 11 §). Begravningsplatser går under begravningslagen (SFS 1990:1144). I begravningslagen 3 kap. 12 § första stycket (SFS 1990:1144) formuleras att ”En begravningsplats skall hållas i ordnat och värdigt skick och den helgd som tillkommer de dödas vilorum skall alltid iakttas.”.

Lagstiftningen är tydlig i sina direktiv kring kyrkomiljöer och att dessa ska hållas i ett visst skick för att den kulturhistoriska miljön och dess värde ska upprätthållas. Vikten av att upprätthålla en värdig begravningsplats är extra tydlig när man tolkar begravningslagen som beskriver begravningsplatsen som de dödas vilorum och att denne plats ska ses som helig. Eva Årbrandt Johansson och Ann-Britt Sörensen (2015) skriver i *Uppenbart vanvårdad gravplats* att trots lagstiftning finns det många gravplatser som vanvårdas. Författarna menar att det är ett stort problem med vanvårdade gravplatser då detta kan störa ordningen och det allmänna intrycket som begravningsplatser ska ge. Författarna menar att problemet ofta bottnar i att gravplatser vanligtvis sköts av gravrättsinnehavare, det vill säga anhöriga till den avlidne. Det kan medföra att gravplatser inte tas om hand i den utsträckning som behövs för att graven ska se respektabla ut. Liknande resonemang gentemot förfallande

begravningsplatser har uttryckts av Sahlgren et al. (2014) som menar att när gravplatser återgår till kyrkoförvaltningen gapar stora ytor tomma på begravningsplatserna. Vanligtvis är det de gravplatser som är belägna i äldre delar av begravningsplatserna som återgår till kyrkoförvaltningen eftersom anhöriga inte kan, eller vill, ta hand om gravplatsen längre. Den ökade efterfrågan av att avlidna kremeras resulterar även att stora gravplatser inte efterfrågas i samma utsträckning längre (Sahlgren et al., 2014). Sahlgren et al. (2014) menar att de tomma hål som uppstår är problematiska eftersom ytor som tidigare varit begravningsplatser nu står tomma och inte längre tas i anspråk. Detta är dels problematiskt för att begravningsplatsen ger ett ödsligt intryck som verkar avskräckande, dels för att arkitekturen på begravningsplatsen försvinner när gångsystem och häckar ersätts med gräsmattor. När den ursprungliga arkitekturen försvinner utarmas det kulturhistoriska värdet på begravningsplatsen (Sahlgren et al., 2014).

Samtidigt som kulturmiljölagen är ett starkt skydd menar Hugo Larsson (2022) att kulturarvet på flertalet begravningsplatser försvinner. Bland annat beskriver Larsson (2022) att begravningslagen kan tillåta saker som kulturmiljölagen kräver tillståndspliktig, eller förbjuder, vilket kan leda till förvirring för förvaltningen. Riksantikvarieämbetet har vägledningsansvar för kulturmiljölagen men ingen myndighet har vägledningsansvar för begravningslagen vilket kan skapa en otydlighet för förvaltningen för vart man ska vända sig. Vidare menar Larsson (2022) att gravrättsinnehavarna har vårdplikt vilket ytterligare försvårar relationen mellan förvaltning, gravrättsinnehavarna och kontrollen över att graven tas om hand om. När många aktörer är med och delar på ansvaret av förvaltningen är det lätt att ansvaret inte tas vilket kan leda till en succesiv försämring av skötseln.

Avslutningsvis menar Larsson (2022) att branschens handböcker inte klarar av att vägleda förvaltningsverksamheten på ett fullgott sätt enligt kulturmiljölagen. Detta blir problematiskt då kyrkogårdsförvaltningen måste vara väl insatt i lagstiftning och hur en kulturmiljö ska förvaltas för att värdet på kulturarvet inte ska minska. Om branschens handböcker inte förmår att vägleda kyrkogårdsförvaltningen då blir förvaltningen i stort sett omöjlig.

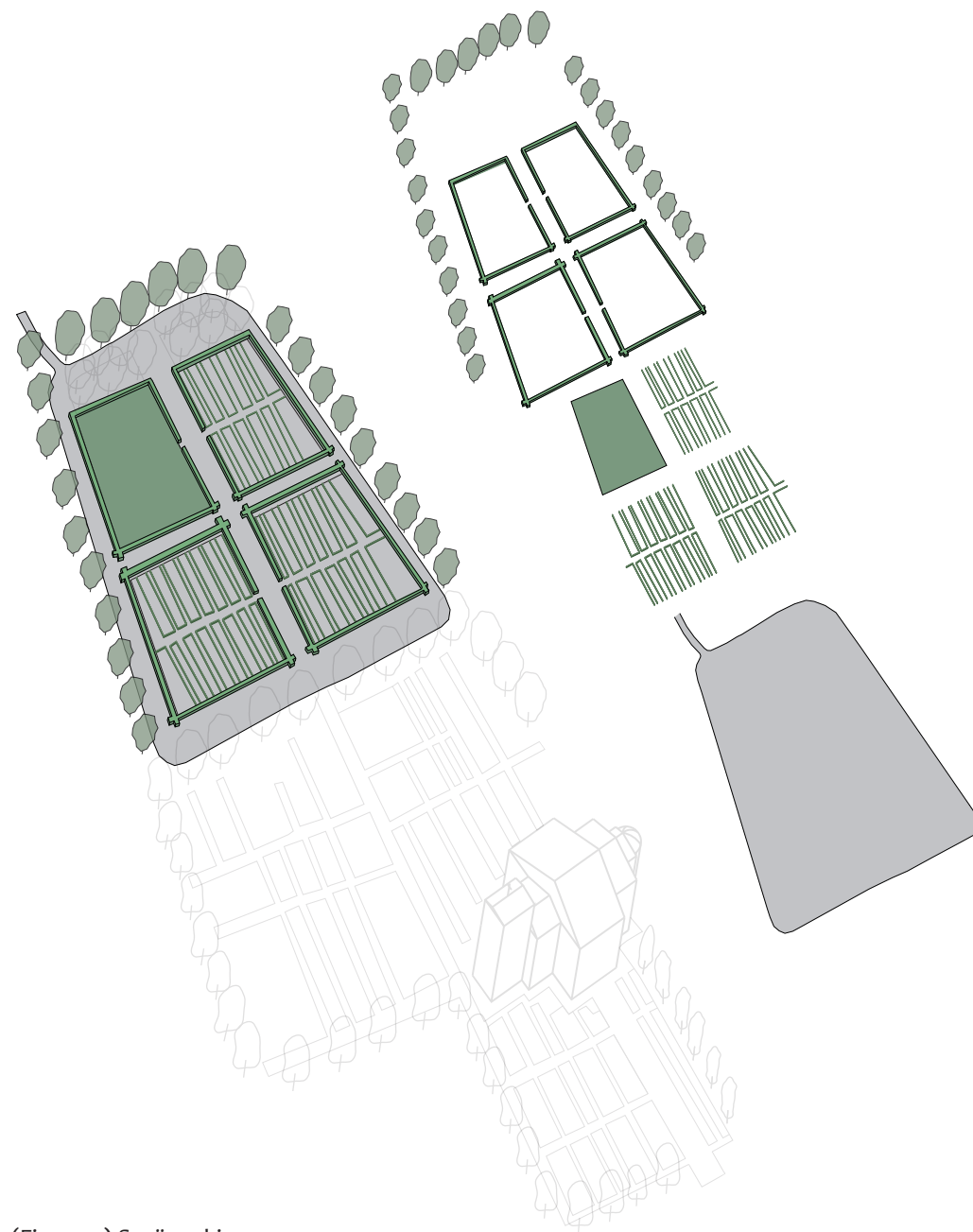
Landskapsarkitektur är i stor utsträckning beroende av en god förvaltning för att kvalitéerna och egenskaperna ska bevaras. En utemiljö som inte förvaltas väl får snabbt ett vanvårdat uttryck oavsett om det handlar om begravningsplatser eller offentliga parker. Den stora skillnaden mellan offentliga parker och begravningsplatser ligger i att begravningsplatser har andra förutsättningar och krav än vad parker har. När en park inte längre fyller en önskad funktion eller uppfattas som förfallen kan man omgestalta parken utan att behöva ta hänsyn till att det är en kulturhistorisk miljö. Att göra en förändring på en begravningsplats är inte lika enkelt eftersom begravningsplatsen är skyddad. Årbrandt och Sörensen (2015), Sahlgren et al. (2014) och Larsson (2022) lyfter alla fram olika aspekter till varför det är problematiskt med vanvårdade begravningsplatser. Det mest problematiska är att trots ett starkt skydd i lagstiftningen så försvinner delar av kulturarvet när begravningsplatserna inte förvaltas korrekt. Att många begravningsplatser missköts visar samtidigt på svårigheterna med att förvalta utomhusmiljöer så att miljöerna bevaras och upplevs intakta. Här i ligger också utmaningarna med att arbete med begravningsplatserna som ett kulturarv. Lika mycket som det ska bevaras måste det också utvecklas och finnas ett intresse för att de ska utvecklas. Delar av kulturarvet kommer försvinna och allt

kommer inte kunna bevaras (Riksantikvarieämbetet, 2014). Att allt ska bevaras är inte heller syftet med kulturarvet utan det måste finnas ett samspel mellan att det ska bevaras och att det inte ska vara ett hinder för framtida utveckling (Riksantikvarieämbetet, 2014). Kulturarvet bör ses som en resurs som ska övervägas vid förändring. Vilket värde har det, vad ska vara kvar, och vad ska försvinna är ledande frågor när förändringar sker (Riksantikvarieämbetet, 2014). Frågorna är komplexa och det krävs specialistkunskap för att fatta välavvägda beslut kring vad man ska göra med ett försvinnande kulturarv. Samtidigt bör inte diskussionen sluta vid att kulturarvet bara ska bevaras för bevarandets skull utan det måste finnas en relevans till kulturarvet för att det ska få leva vidare i framtiden (Riksantikvarieämbetet, 2014).

Vilka kulturhistoriska värden finns på Kvidinge begravningsplats?

Ser man till den arkitektoniska helheten på begravningsplatsen framträder olika lager på olika delar av begravningsplatsen. Begravningsplatsen närmst kyrkan (nedtonade delen av illustrationen) är den äldsta delen av begravningsplatsen. Planen som framträder där är ett rutnätssystem som bildar en geometrisk struktur med rektangulära gravkvarter och symmetriska gångar. Här har delar av den ursprungliga arkitekturen försvunnit. Ett antal kvarter har gräsbesåtts i stället för att bestå av krattat grus och delar av gångsystemet har försvunnit vilket förstör den ursprungliga geometrin i området.

Området strax norr om den äldre begravningsplatsen (färglagda delen av illustrationen) består av fyra gravkvarter som bildar ett korsplan. Arkitekturen är från tidsepoken 1920-talet och präglas av en nordisk

(Figur 35) Sprängskiss

klassicism med ett stramt och geometriska formspråk. Området omgärdas av lönnar. Gravkvarteren omsluts av klippta firsidiga bokhäckar och gravarna omgärdas buxbomsinfattningar. Flertalet av gravplatserna är vakanta och buxbomsinfattningarna har dött på sina ställen vilket bidrar till en enslig känsla. Även här har ett gravkvarter besatts med gräs och är utan de karaktäristiska buxbomsinfattningarna.

Den arkitektoniska helheten är delvis välbevarad även om vissa uttryck av begravningsplatsen har försvunnit. Trots att de olika områdena har olika arkitektoniska uttryck smälter de väl samman. Det som är mest påtagligt är den i viss mån övergivna känslan och det ganska livlösa intrycket området inger. I samtal med kyrkogårdsförvaltningen framkom det att området som ska omgestaltas har en kulturhistorisk gravvård som ska bevaras (K. Alfredsson, personlig kommunikation, 2 februari, 2022). I figur 36 i illustreras gravvården som är skyddad och som inte får ändras på. Även fast gravplatsen inte är aktiv så anses det kulturhistoriska värdet vara så pass stort på gravvården och marmordekalen att man varken får flytta eller lägga ned gravvården (K. Alfredsson, personlig kommunikation, 2 februari, 2022). Skyddet begränsar vad man tillåts göra och omgestaltning av platsen måste förhålla sig till att den enskilda gravstenen är kvar.

En annan utmaning som framträder relaterar till frågan om gravskick samt storlek på grav och illustreras i figur 37. Bilden visar hur upplevelsen är på stora delar av begravningsplatsen. Buxbomsinfattningar som omger tomma gravplatser. Vissa gravplatser har formklippta idegranar eller annan vegetation som markerar att graven tidigare varit i bruk. Alfredsson (personlig kommunikation, 2 februari, 2022) förklarar att buxbomsinfattningarna kan justeras i storlek och att man kan göra

(Figur 36) Gravsten med vit marmordekal. Gravplatsen är inte aktiv men gravvården är skyddad.

(Figur 37) Bilden illustrerar den utmaning som uppstår när gravstenar återlämnas och gravplatserna inte tas i anspråk. Själva syftet med buxbomsinfattningarna försvinner när platserna inte längre nyttjas och i och med det försvinner också en stor del av uttrycket på platsen.

utvidgningar mellan infattningarna. Samtidigt är dessa viktiga för att den arkitektoniska helheten ska bevaras på begravningsplatsen.

Att arbeta med ett kulturarv är komplext. Det finns ofta en tanke om att ett kulturarv, så som Kvidinge begravningsplats, ska upplevas intakt och så som det alltid har varit. En stor utmaning med vegetation är att materialet är kulturhistoriskt svårt att arbeta med. Om ambitionen är att begravningsplatsen ska bevaras och att förändringar bara ska ske på en minimal nivå, då finns det en risk att kulturmiljön sakteligen försvinner eftersom vegetationen är ett levande material. Därför är det viktigt att kulturmiljöer kan aktualiseras och tillåtas förändras för att passa in i en ny tid.

Begravningsplatsen – mer än bara en plats för gravar

Litteraturen om begravningsplatser har under det senaste årtiondet uppmärksammat att begravningsplatser i urbana sammanhang alltmer blir nyttjade som grönområden. Att begravningsplatser har fått en förändrad roll i takt med att städer förtätas är inte problemfritt och kan leda till konflikter om vad en begravningsplats ska vara och vilka som ska ha rätten till den. I kapitlet sker en genomgång av aktuell litteratur om hur begravningsplatser används i en vardaglig kontext, vilka intressekonflikter som finns och hur man kan arbeta för att minska dessa. Vidare görs en kort beskrivning om hur och av vilka begravningsplatsen i Kvidinge används. Texten syftar till att bredda synen och skapa en förståelse om begravningsplatser roll i samtiden.

Begravningsplatsens utformning, användning och intressekonflikter

I takt med att samhällen förändras får begravningsplatsen fler användningsområden än att endast vara en plats för begravningsvistelse, det skriver Evensen, et al. (2017) i artikeln *Everyday use of cemeteries: A Norwegian case study* En förändrad syn på religion och död, brist på grönområden samt att städer förtätas resulterar i att begravningsplatsen får fler användningsområden med olika brukargrupper än tidigare (Evensen et al., 2017). Att begravningsplatsen haft en central roll i lokalsamhället och att dess användningsområden varierat ur ett historiskt perspektiv är inget nytt. Men att begravningsplatsen förknippas med att vara ett offentligt grönområde i urbana sammanhang har inte alltid setts som en självklarhet (Evensen et al., 2017). Förutom att vara en plats

där människor får sin sista vila har begravningsplatser ur ett historiskt perspektiv också varit en sanitets och hygienfråga. I Skandinavien finns det även begravningsplatser som har gestaltats med idén om att skapa en tillflyktsort för mental vila och kontemplation för stadsbor (Evensen et al., 2017).

Flera begravningsplatser har en användarvänlig gestaltning som liknar grönområdets. De är i regel separerad från trafiken, det finns gångstigar, välskött grönska, sittplatser och ett lugn som kan tilltala människor. Men den användarvänliga gestaltningen medför även att intressekonflikter uppstår mellan olika brukargrupper. Begravningsplatsernas förutsättningar är inte densamma som för grönområdets. Att visa respekt för sörjande, de avlidna och för kulturarvet medför att acceptansen är lägre för att begravningsplatser nyttjas i ett nöjessyfte (Evensen et al., 2017). Evensen et al. (2017) framhåller att gestaltningen på begravningsplatser måste vara genomtänkta för att konflikter inte ska uppstå. Gestaltningen måste vara på ett sådant sätt att den uppmanar besökare till att nyttja begravningsplatsen inom ramen för vad som anses brukligt. Att arbeta förebyggande med att markera vilka beteenden som är acceptabla genom exempelvis anslagstavlor vid entréer till begravningsplatser kan stävja vissa beteenden. Vidare föreslår Evensen et al. (2017) att zonindelning där olika delar skiljs åt kan vara ett sätt att komma till bukt med att ha rum för sörjande samtidigt som begravningsplatser möter den efterfrågan som finns på grönområden. Därtill kan visuella barriärer upprättas för att skilja besökarna och dess olika ändamål åt. De olika principerna för att lösa och möta de olika behoven är inte helt okomplicerat och kan leda till oförutsedda konsekvenser menar Evensen et al. (2017). Zonindelning kan leda till att områden som designerats för ett visst ändamål får ökad

användning som sedan förändrar karaktären på begravningsplatsen i större utsträckning än vad som var tänkt. Även visuella barriärer kan skapa otrygghetskänslor när besökare inte längre kan se varandra (Evensen et al., 2017). Avslutningsvis menar Evensen et al. (2017) att vid planering och förvaltning av kyrkogårdar är det viktigt att ta hänsyn till alla brukargrupper även om det primära syftet med begravningsplatsen är att vara en plats för sorg och minne. Att se begravningsplatsen som ett multifunktionellt grönområde kan stärka och förbättra begravningsplatsens värde både för besökare såväl som för det lokala samhället (Evensen et al., 2017).

Ett liknande resonemang om begravningsplatsernas mångfunktionalitet för Angela Sandell (2010) i *Kyrkogården – En plats för de döda, kraft åt de levande*. Sandell (2010) menar att begravningsplatser är en underskattad samhällsekonomisk resurs eftersom begravningsplatser finns överallt och de kan fungera i ett hälsoförebyggande syfte. Begravningsplatsen är en fysisk plats de flesta kan besöka, därför är det viktigt att de kan erbjuda flera olika miljöer för att möta olika behov. Men för att gestalta begravningsplatser så att den erbjuder fler miljöer måste gestaltningen göras med stor respekt för och hänsyn till de sörjande och de avlidna (Sandell, 2010). Enligt Sandell (2010) finns det fem viktiga aspekter som en begravningsplats bör erbjuda: en fridfull stämning, ett estetiskt tilltalande uttryck, ett välskött område, en god belysning samt att man som besökare ska känna sig trygg.

Nordh och Evensen (2018) beskriver i deras intervjustudie att respondenterna ser urbana begravningsplatser som statiska platser där det går att uppleva mörker samt att de är fridfulla, lugna, gröna platser där alla kan vara. Fortsättningsvis menar Nordh och Evensen (2018) att

begravningsplatser i Skandinavien ofta liknas med trädgårdar och parker där begravningsplatsen har en distinkt arkitektur. Begravningsplatser omgärdas ofta av häckar eller stenmurar som förstärker den inhägnade fridfullheten. Begravningsplatsen är vanligtvis ett större område som är indelat i mindre platser som omgärdas av finklippta häckar, buskar eller träd och ofta täckta i gräs eller grus (Nordh & Evensen, 2018).

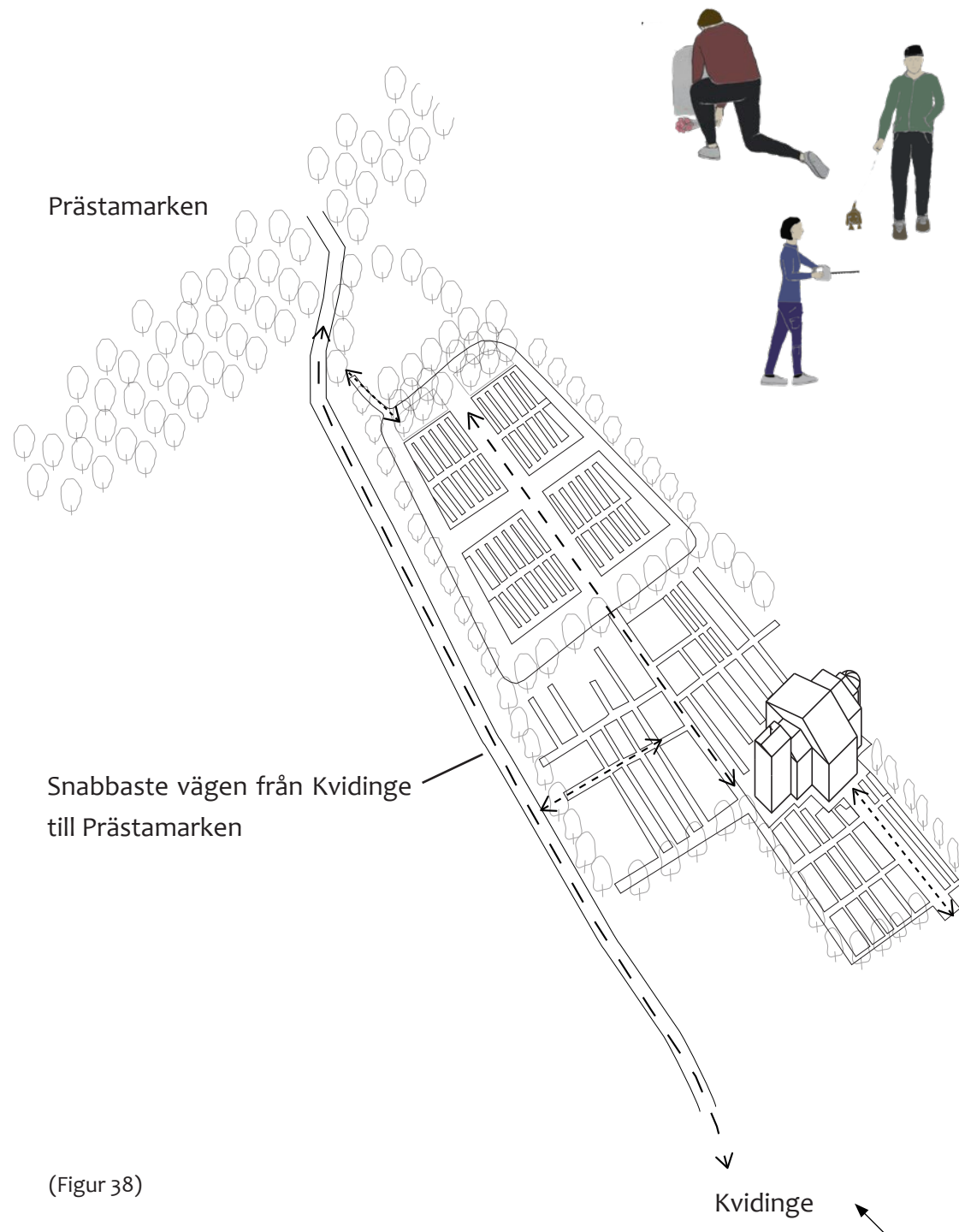
I *Public life among the dead: Jogging in Malmö cemeteries* menar Pavel Grabalov (2016) att det finns många liknelser i hur urbana begravningsplatser och hur formella parkmiljöer används. Grabalov (2016) lyfter fram att utformning, storleken och var begravningsplatsen ligger kan ha en påverkan på hur begravningsplatsen används. Exempelvis kan större begravningsplatser användas till motion och hundrastning medan mindre begravningsplatser sällan har spelrum för motsvariga aktiviteter. På ett liknande sätt menar Swensen (2018) att urbana begravningsplatser kan tolkas både som minnesplatser och som inslag i den urbana grönstrukturer. Swensen framhåller att placering och utformning har en påverkan på hur platsen används (Swensen, 2018).

I samtal med Patrik Olsson, universitetsadjunkt vid SLU, lyfter även Olsson fram att begravningsplatsers läge i samhället är viktig för hur begravningsplatser används (P. Olsson, personlig kommunikation, 23 maj, 2022). Kontexten spelar en betydande roll i hur och av vilka begravningsplatsen används. Om begravningsplatsen exempelvis är en del av ett större stråk kan det bli en naturlig genomfart. Medan om begravningsplatsen ligger avsides kan det snarare uppfattas som störande när människor använder begravningsplatsen i annat syfte än att sörja. Om det är många människor som använder begravningsplatsen vardagligen

kan det uppstå en större acceptans för vad som är tillåtet än om det är få som använder den. Men även här är kontexten betydelsefull eftersom beteenden kan variera beroende på vilken del av en begravningsplats man befinner sig på (P. Olsson, personlig kommunikation, 23 maj, 2022). Olsson (personlig kommunikation, 23 maj, 2022) framhåller att i städer så finns det en förståelse för att begravningsplatser används som park och idén är cementerad i större utsträckning än vad den är på landsbygden. Det kan finnas en föreställning om att tillgången på grönområden är god på landsbygden och att begravningsplatser inte uppfyller samma funktion som inne i staden, även om så inte alltid är fallet. Därför kan det finnas ett behov att begravningsplatsen ute på landsbygden också kan ses som ett grönområde, eftersom just grönområden kan vara en bristvara även på landsbygden (P. Olsson, personlig kommunikation, 23 maj, 2022).

Hur och av vilka används begravningsplatsen i Kvidinge

Vid platsbesöken på Kvidinge begravningsplats framträdde tre olika kategorier av brukargrupper. Kyrkogårdsförvaltarna var den gruppen som var mest synlig och lättast att urskilja vilket syfte de hade på begravningsplatsen. Efter förvaltarna bestod merparten av besökarna av anhöriga som skötte om gravar samt lämnade blommor och ljus. Den sista gruppen bestod av rekreationsbesökare. Här förekom ett antal hundägare som passerade begravningsplatsen på väg till eller från naturreservatet Prästamarken, promenerande motionärer och enstaka föräldrar med barnvagn. Samtliga besökare på begravningsplatsen förhöll sig återhållsamt och respektfullt. Hundarna var kopplade och den allmänna upplevelsen var att besökarna betedde sig vördnadsfullt till begravningsplatsen. Individer som ville ta den snabbaste vägen gick på utsidan av begravningsplatsen medan besökare som hade mer tid på

sig gick genom begravningsplatsen. Möjligheten att ta en snabbare väg på utsidan resulterar även i att det blir färre besökare som bara passerar genom begravningsplatsen utan ett syfte.

Framtidens begravningsplats

Vad för roll kan begravningsplatsen tänkas spela i framtiden? I takt med klimatförändringar, urbanisering och en förändrad syn på religion kan begravningsplatsen bli en alltmer central plats för annat än sorg. Samtidigt kan en sådan utveckling leda till konflikter om vad en begravningsplats ska vara. Avsnittet är det sista innan gestaltungsarbetet och är en framåtblick mot vad Kvidinge begravningsplats kan utvecklas till.

Framtidens begravningsplats

Vad för roll den framtida begravningsplatsen kommer ha är en frågeställning som i stor utsträckning är beroende av begravningsplatsens sammanhang. Grabalov och Nordh (2021) menar att begravningsplatser ibland ger sken av att vara eviga och oföränderliga platser, men eftersom det offentliga rummet varken är statiskt eller definierat behövs det offentliga rummet ses ur ett temporärt tidsperspektiv. Grabalov och Nordh (2021) poängterar att framtida förändringar kommer kräva att extra hänsyn tas av beslutsfattare för att urbana begravningsplatser ska behålla sin karaktär och relevans. Samtidigt är det en stor utmaning att beskriva framtidens begravningsplats. Strategier och översiktsplaner kan ibland ge intrycket av att föreslå framtida scenarios på ett självsäkert sätt. Men allt som oftast sker teknisk och samhällelig utveckling utan åtanke på hur strategier och översiktsplaner ser ut (Grabalov & Nordh, 2021). Swensen (2018) menar att kompakta stadsdelar som växer på höjd och bredd samt på bekostnad av befintliga grönområden kommer leda till att begravningsplatserna kommer få en ökad betydelse. Men begravningsplatsens dubbla karaktärer, det vill säga att den både är en sorg och minnesplats men som också fungerar som ett grönområde, kan

leda till att problematiska intressekonflikter kan uppstå (Swensen, 2018). Även Sörensen och Wembling (2008) instämmer i att begravningsplatsen kommer förändras över tid och att dess betydelse och roll kommer fylla nya behov i framtiden. Men utvecklingen kommer ske långsamt vilket är bra eftersom begravningsplatsen ska vara en trygghet där besökaren ska känna sig välkommen (Sörensen & Wembling, 2008). Olsson (personlig kommunikation, 23 maj, 2022) framhåller att begravningsplatsen är särskilt intressant för dess gröna kvaliteter i en tid då klimatförändringar präglar en stor del av agendan. Begravningsplatsen kan bli särskilt viktig med hänsyn till biologisk mångfald då vegetationen på begravningsplatsen ofta har höga biologiska värden knutna till sig (P. Olsson, personlig kommunikation, 23 maj, 2022.) Även Svenska kyrkan har upprättat en färdplan för klimatet som syftar till att kyrkan ska vara klimatneutral 2030. Färdplanen innebär ett helhetstänk där man ska verka för alltifrån klimatsmarta begravningsplatser till minskade utsläpp (Svenska kyrkan, u.å.).

Begravningsplatser är mångfacetterade och komplexa. De olika ingångarna i vad för roll och betydelse den framtida begravningsplatsen kan ha är bara ett urval av olika framtida scenarios begravningsplatser står inför. Det som framträder som absolut är att begravningsplatsen kommer att förändras, men hur den framtida förändring kommer se ut beror på begravningsplatsens förutsättningar. Som tidigare nämnt är kontexten av stor betydelse. Begravningsplatserna i folkrika och expansiva områden kommer troligtvis utså ett större tryck särskilt om det finns en brist på grönområden. År 2021 förekom det en livlig debatt om pulkaåkande barn på Skogskyrkogården i Stockholm som väckte starka känslor om vilka beteenden som lämpar sig på en begravningsplats (Malm, 2021;

Shelin 2021; TT, 2021) På Järvafältet i Akalla anläggs en begravningsplats av Stockholm stad där första etappen ska stå klar 2024 och där grillning, cykling, joggning och promenader är centralt för begravningsplatsområdet (Stockholm stad, u.å.).

De förändrade beteendena och uttrycken vittnar om en förändrad syn bland allmänheten om vad en begravningsplats ska vara men också om att vi kanske befinner oss i ett generationsskifte med nya värderingar. Samtidigt som gränserna utmanas för vad de urbana begravningsplatserna ska vara och hur det ska nyttjas blir det intressant att följa utvecklingen på begravningsplatserna på landsbygden. En övervägande del av litteraturen skildrar främst begravningsplatser i urbana sammanhang vilket i sgg kan belysa vart fokus ligger idag. En fråga att ställa sig inför framtiden är om utvecklingen på begravningsplatser på landsbygden kommer följa ett urbant mönster där gränserna luckras upp eller kommer begravningsplatserna fortsätta vara en snarlik plats likt idag?

Vad för framtida roll kommer begravningsplatsen i Kvidinge att ha?

Vilken roll den framtida begravningsplatsen kommer ha i Kvidinge är intressant därför att begravningsplatsens framtid påminner om det urbana sammanhanget samtidigt som begravningsplatsen geografiskt befinner sig i en landsbyggsort. En expansion med 170 nya bostäder på jordbruksmarken bredvid begravningsplatsen kan leda till en omställning i hur frekvent begravningsplatsen och Prästamarken används likväl som att ljudbilden och den visuella upplevelsen markant kommer förändras. Tvåfiliga körfält där det tidigare varit en enkel riktad grusväg och villabebyggelse med familjer på tomten bredvid begravningsplatsen

blir en stor skillnad från idag. Samtidigt behöver förändringen inte bara vara av ondo utan kan också aktualisera området på ett sätt som stärker begravningsplatsens funktion, användning och läge i det framtida Kvidinge. Ett framtida scenario med fler människor kan bidra till en levande känsla och att begravningsplatsen integreras i lokalsamhället Kvidinge i en större utsträckning. Samtidigt kommer de visuella egenskaperna av slättlandskapet försvinna och den visuella karaktären i närområdet kommer bli av en villaförortsliknande karaktär.

(Figur 39) Före utbyggnad. Vy utanför begravningsplatsen mot Kvidinge.

(Figur 40) Efter utbyggnad.

(Figur 41) Före utbyggnad. Vy från begravningsplatsen mot utbyggnadsområde.

(Figur 42) Efter utbyggnad.

Analys av Kvidinge

I analysen beskrivs ortens målpunkter, var rörelsen sker och hur upplevelsen av orten är. Utöver det görs en målpunkts och rörelseanalys på begravningsplatsens rumsliga karaktär och miljö. Därtill följer en redogörelse om vegetationen på begravningsplatsen. Avslutningsvis presenteras slutsatserna från analyserna samt vilken potential och vilka utmaningar begravningsplatsen i Kvidinge har. Analysen är ett första steg i att skapa en rumslig bild av vilken karaktär begravningsplatsen har samt av orten Kvidinge och hur begravningsplatsen i Kvidinge förhåller sig till orten. Analysen ligger sedan till grund för gestaltungsarbetet av begravningsplatsen i Kvidinge.

Rörelse och målpunkter i Kvidinge

Den huvudsakliga rörelsen med bil sker längs med Sännavägen och Östra samt Västra Storgatan som leder till landsväg respektive motorväg. Parallellgatorna från dessa vägar knyter an till bostadsbebyggelsen och övriga funktioner i samhället Kvidinge. Tågstationen är en av de mer betydelsefulla målpunkterna i orten. Över tågspåret finns det tre passager, två tunnlar för fotgängare och en passage för biltrafik. Merparten av de lokala målpunkterna såsom Stenqvist (arbetsplatsen), skola, den lokala matbutiken samt kulturbärande funktioner så som Kvidinge kyrka, Folkets hus och landsbygds museet ligger samlade i ett kluster i en östlig riktning om tågstationen. Trots att flera målpunkter är samlade är centrumkänslan svag och avsaknaden av handel och butiker är tydlig.

Målpunkten med störst dragningskraft för besökare är Söderåsen som ligger cirka 2,5 km i sydlig riktning från Kvidinge tågstation. Samtidigt

ligger Söderåsen på ett sådant avstånd att det ur ett vardagsperspektiv kan vara omständligt att ta sig till. Prästamarken är det närliggande rekreationsområdet som är enklast att nå för de boende i Kvidinge. Området har en vandrings slinga på 2 km och är välbesökt av hundägare, motionärer och fotgängare. Vidare från Prästamarken kan man fortsätta på Kvidinge profilen som är en lokal vandringsled från Söderåsen och som ansluter till Rönne å. Fortsätter man i norrgående riktning från Prästamarken kommer man till Tomarps kungsgård som är en kulturmärkt renässansbyggnad som inhyser café och konstgalleri. Läget på kyrkan och begravningsplatsen är fördelaktigt eftersom det ligger i anslutning till tågstationen och är en förbifart till Prästamarken samt ligger jämte Kvidinge profilen. Bredvid kyrkan ligger Kvidinge landsbygdsmuseum samt Gyllenbielkeska hospitalet som är kulturbyggnader och lokala målpunkter.

Entréerna till Prästamarken och begravningsplatsen utgör betydelsefulla markeringar till de lokala målpunkterna. Men idag är förbindelserna mellan Prästamarken och Kvidinge begravningsplats svaga och otydliga trots att området har flera målpunkter inom ett närliggande område. Det saknas både funktionella vägvisare och arkitektur som bjuder in besökare till platserna.

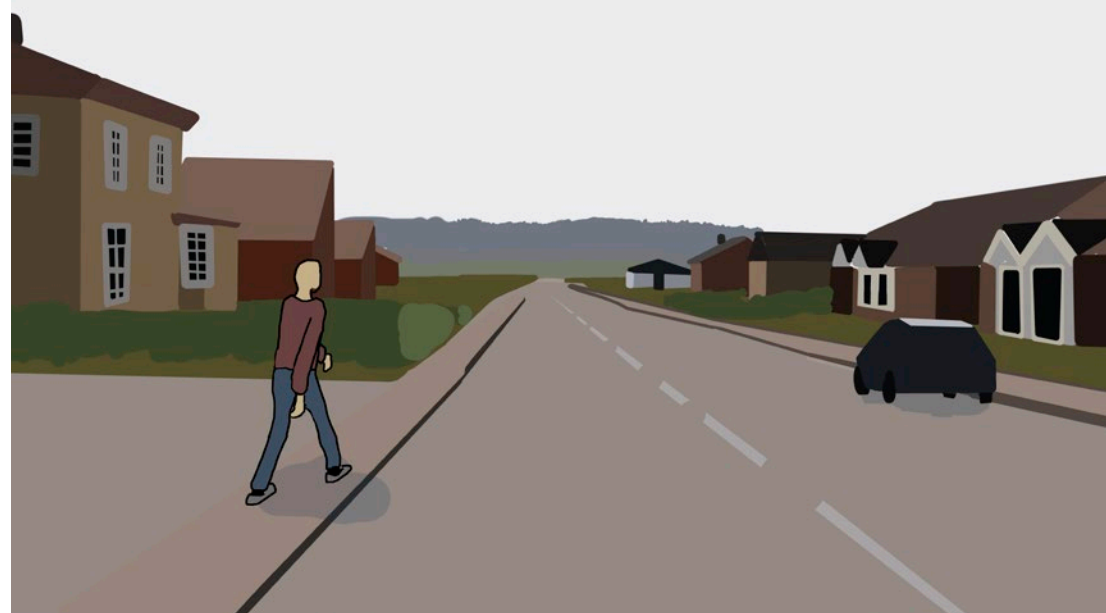

(Figur 43) Kartering av rörelse och målpunkter i Kvidinge

Skala 1:8000 (A4) 0 m 200 m 400 m

Analys av rumsliga aspekter

Bebyggelsen ligger i en öst - västlig riktning och längsmed Västra och Östra storgatan och ramar in av tågspåret i norr och landsväg 21 i söder. Bebyggelsen utgörs i huvudsak av friliggande villor. Det finns fem flerfamiljshusområden som är centralt placerade i orten. Villorna är vanligen 2-plans hus medan flerfamiljshusen är 2-4 våningar. Den visuella upplevelsen i byggnadsstrukturen är relativt monoton då det inte förekommer några större skillnader i höjd och bredd på bebyggelsen och dess tomter. Upplevelsen är att det bor fler i orten än vad det egentligen gör eftersom bebyggelsestrukturen är långsträckt och distanserna långa. Bebyggelsen är homogen och det är svårt att separera verksamheter och industriområden från bostadsbebyggelse då flertalet verksamheter flyttat in i bostadshus. Områdenas olika karaktär överlappar med varandra eftersom de olika rummen inte har några tydliga gränser. Eftersom bebyggelsen är så pass blandad är det även svårt att utläsa en tidslinje för när olika områden tillkommit i orten. Även om den övervägande delen av marken som omgärdar Kvidinge är jordbruksmark så ligger både Söderåsen och Prästamarken som bakgrunder i nordlig och sydlig riktning om Kvidinge. Det resulterar i att upplevelsen av landskapet uppfattas som delvis beskogat och att det inte är ett utpräglad slättlandskap. De visuella kvalitétéerna av det svagt böljande landskapet framträder först när man är i utkanten av bebyggelsen och längre obehindrade vyer synliggörs.

(Figur 44) Söderåsen ligger som en kuliss när man rör sig genom Kvidinge.

(Figur 45) Den visuella upplevelsen inne i Kvidinge präglas av en likartad villabebyggelse med breda och långa gator. Upplevelsen är monoton när man rör sig inne i orten och de asfalterade ytorna dominerar mycket av det visuella intrycket.

— — — Planerad utbyggnad

Jordbruksmark

Kultur och rekreationsområde

Verksamhetsområde

Flerfamiljshusområde

Friliggande villor

(Figur 46) Kartering av strukturer i Kvidinge

Skala 1:8000 (A4)

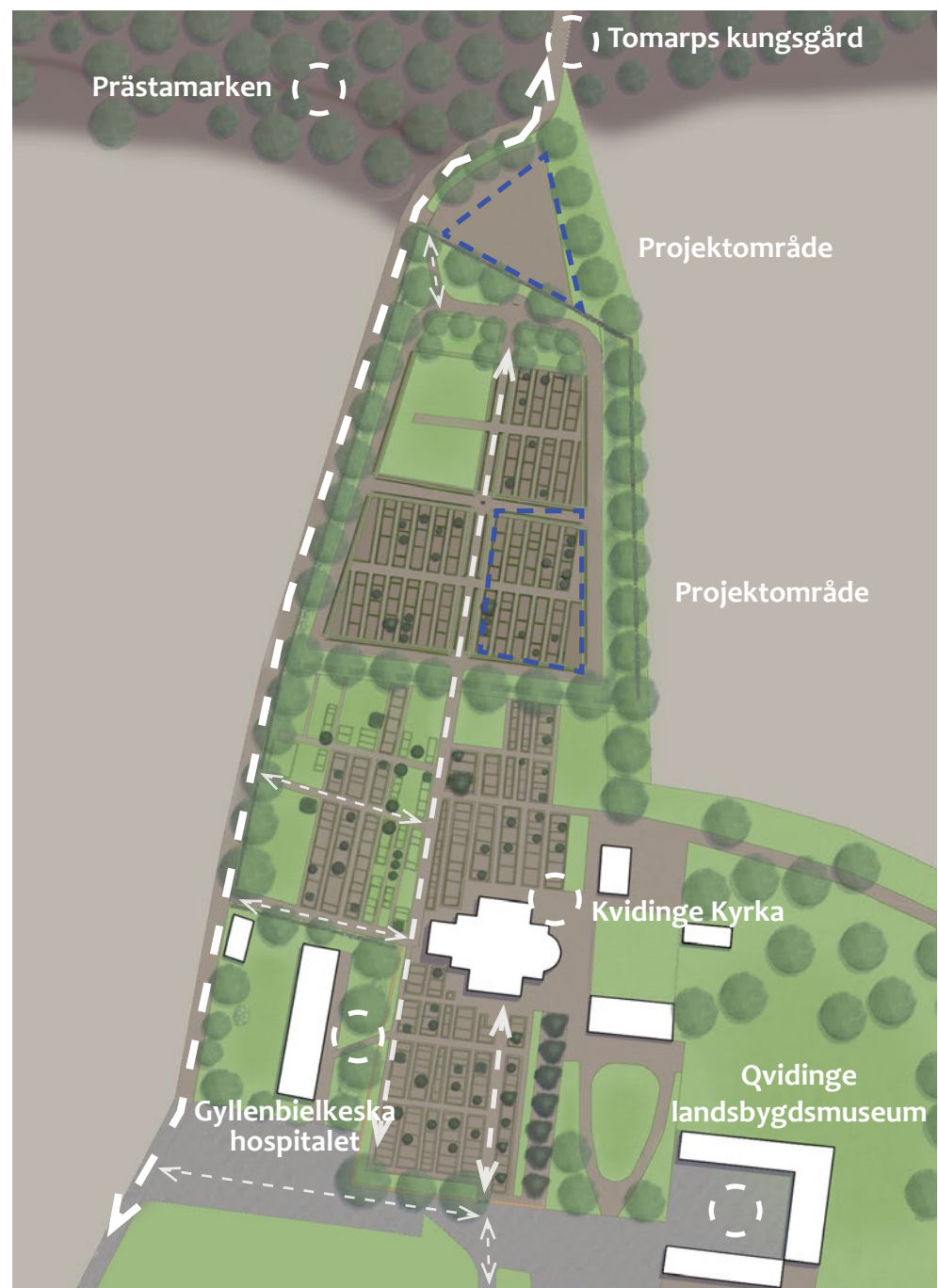
0 m 400 m

Rörelse och målpunktsanalys av begravningsplatsen i Kvidinge

För att ta sig till Kvidinge begravningsplats från orten Kvidinge finns det tre passager över tågspåret som leder besökare över. Därifrån finns det 5 möjliga målpunkter att ta sig till: Tommarps Kungsgård, Prästamarken, begravningsplatsen, Qvidinge landsbygdsmuseum eller Gyllenbielkeska Hospitalet. Prästamarken är det området flest använder vilket medför att huvudrörelsen sker på grusvägen jämte begravningsplatsen. Begravningsplatsen har fyra entréer. En huvudentré i söder, två entréer på den västra sidan och en anslutning i norr från Prästamarken. Begravningsplatsen har av naturlig anledning ett komplext gångsystem eftersom varje individuell grav ska vara tillgänglig. Gångsystemet följer ett rutnätsmönster med ett strikt formspråk. Det finns två huvudstråk inne på begravningsplatsen. Det ena stråket leder från huvudentrén till kyrkobyggnadens port medan det andra huvudstråket ligger till väster om kyrkobyggnaden och från det stråket ansluter de parallella gångarna inne på begravningsplatsen.

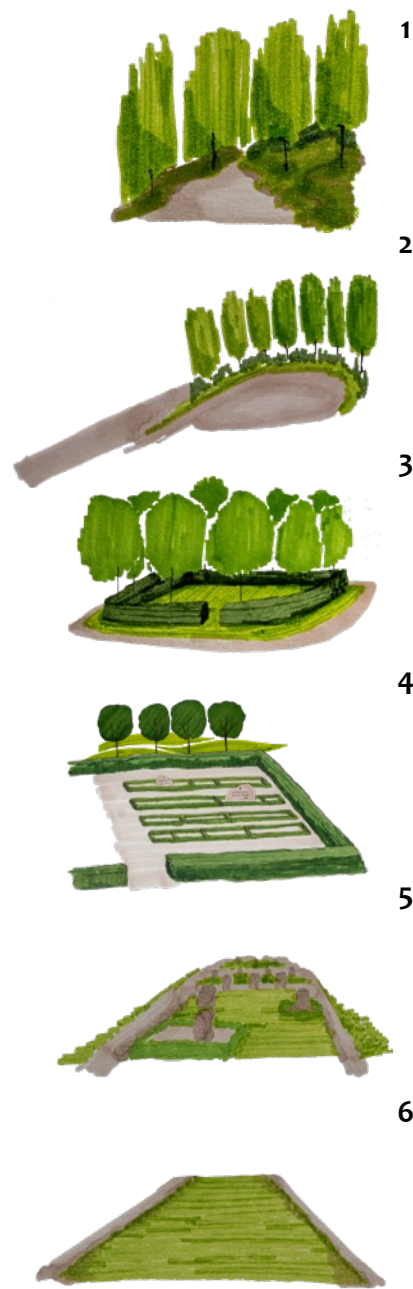
Närmandet till begravningsplatsen sker från väster vilket resulterar i att besökare kommer snett på begravningsplatsen. Det första besökare möter är en asfalterad parkeringsplats. Platsen är svårorienterad eftersom det finns få skyltar och den asfalterade parkeringsplatsen upplevs dyster vid första intryck. Huvudentrén till begravningsplatsen är tydlig medan entréerna i väst och norr är undangömda. Entrén i norr är betydelsefull eftersom det är därifrån begravningsplatsen och Prästamarken ansluter till varandra. Kopplingen mellan begravningsplatsen och Prästamarken kan förstärkas vilket i förlängningen kan leda till att områdena integreras med varandra i större utsträckning i framtiden.

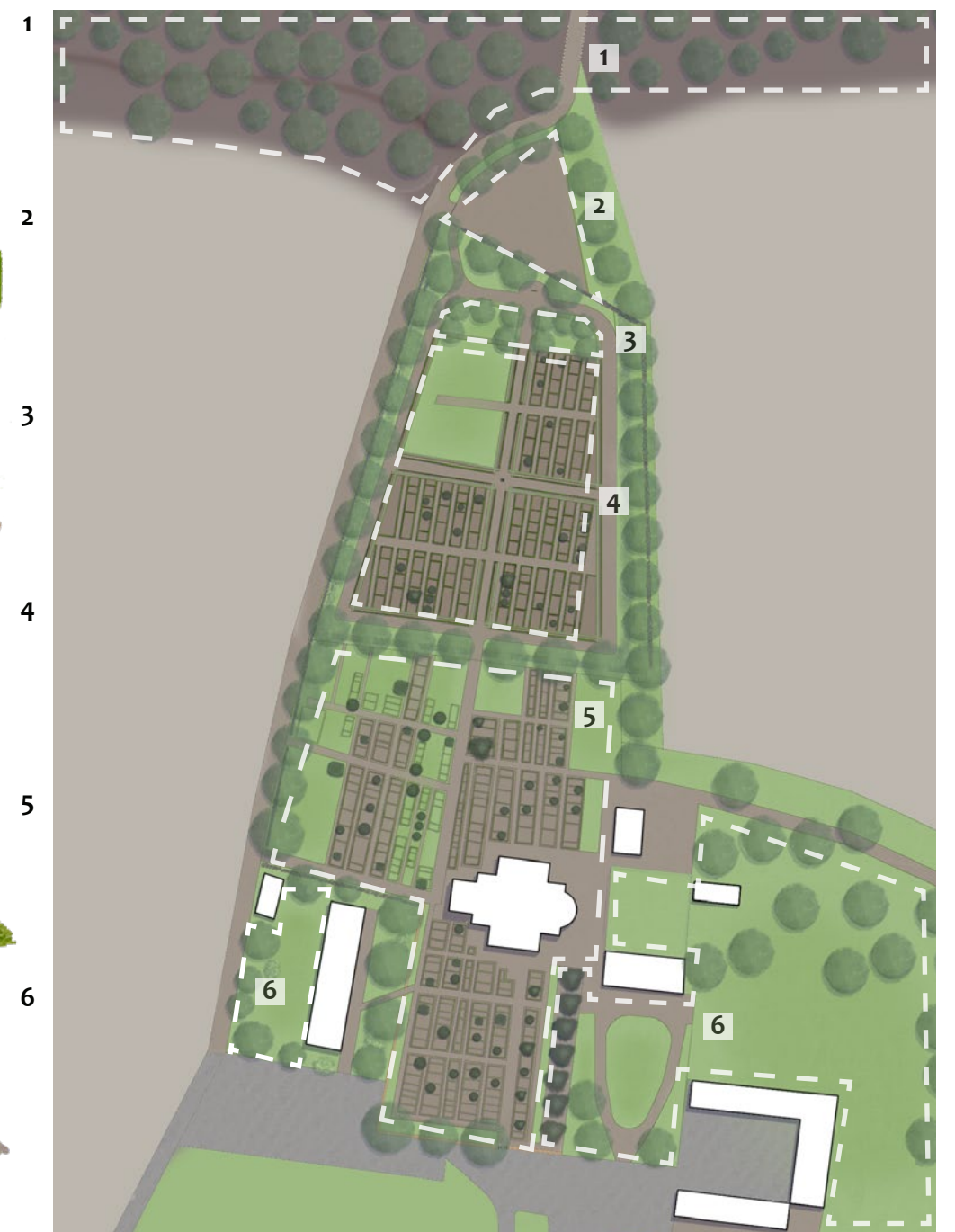
Rumsanalys av begravningsplatsen i Kvidinge

Begravningsplatsens olika områden inklusive naturreservatet Prästmarken kan delas in i 6 olika områdestyper med olika karaktär och uttryck. Naturreservatet Prästmarken (1) ligger i direkt anslutning till begravningsplatsen. Området karaktäriseras av en naturlig och vildväxande vegetation där ekar dominerar trädskiktet och med inslag av hassel i mellanskiktet. Området skiljer sig markant från begravningsplatsens välskötta och prydliga miljö. Området (2) vid den norra entrén är en övergångszon från Prästmarkens vildvuxna karaktär till begravningsplatsen tuktade. Formspråket är cirkulärt och fullvuxna ekar ramar in området. Markmaterialet är samma grus som inne på begravningsplatsen medan vegetationen är densamma som i naturreservatet. Ena hörnan i övergångszonen används för avfall från trädgårdshanteringen samt som informell p-plats.

Inne på begravningsplatsen finns det tre olika karaktärsområden. De två minsta

(Figur 48) Karaktärsområden

53 (Figur 49)

Skala 1:1500 (A4) ↑ 0 m 75 m

gravplatserna (3) ligger allra längst norrut. De två platserna inhägnas med formklippt idegran och bokhäck. Markmaterialet är gräs. Lönträden är planterade på insidan av häcken och bildar ett krontak ovanför gravarna. Formspråket är rektangulärt men med rundade kanter längsmed ena hörnan på vardera rektangeln. Den ena av dessa två gravplatser är idag en minneslund medan den andra är en urngravplats med individuella gravar.

Gravplatsområdet (4) har ett firsidigt formspråk och gravarna omgärdas av formklippta bokhäckar. Ett av dessa gravkvarter är gräsbesått och där gravstenarna är placerade direkt i gräset medan de tre andra består av grus och med lågklippta rektangulära gravhäckar i buxbom. Lönträd finns planterade i ytterkanten av området vilket medför att området upplevs öppet men tydligt avgränsat. Man får en god överblick över området då häckarna är klippta i bröst höjd och träden uppstammade.

Begravningsplatsen (5) närmst kyrkans omärdnadstadbegravningsplatsen på området har störst variation i uttryck och karaktär. Gravkvarteren på den norra sidan av kyrkan är gräsbesådd medan gravkvarteren på den södra sidan av kyrkan består av grus. De individuella gravarna har många olika uttryck, vissa omgärdas av lågklippta buxbomshäckar medan andra står direkt i gräset eller grus. Vissa gravar har formklippta idegranar eller buxbomsbuskar bredvid graven medan några enstaka gravar har friväxande thujor eller rhododendron.

Utöver gravplatserna finns det formella trädgårdar som ansluter till de olika byggnaderna i närområdet (6). Dessa ytor har en traditionell trädgårdskaraktär bestående av välklippt gräsmatta, buskar och mindre träd.

Den sammantagna upplevelsen av begravningsplatsen är att den är välvårdad, särskilt den södra sidan som vetter mot huvudentrén och ligger på framsidan av kyrkobyggnaden. Den norra delen av begravningsplatsen som ligger på baksidan av kyrkan har en mer rörig karaktär då de förekommer många olika uttryck vid de olika gravarna och det finns en avsaknad på övergripande struktur och hierarki som leder besökarens gång och blick. Samtidigt får platsen en levande karaktär i och med dess rörlighet. Den senare anlagda delen av begravningsplatsen har överblickbar struktur som gör platsen orienterbar och lätt att förstå. Vissa delar upplevs dock som övergivna eftersom att det är få aktiva gravar inom området samt att vegetationen har dött på vissa platser.

(Figur 50) Sektion/Elevation A-A. Minneslunden och urngravplats. I platsbildningen står korset som ett blickfång i slutet av begravningsplatsen. Vegetationen omsluter och bildar ett tak över området och vegetationen från Prästamarken framträder tydligt i bakgrunden. De formklippta häckarna är klippta till höjd som gör det överblickbara.

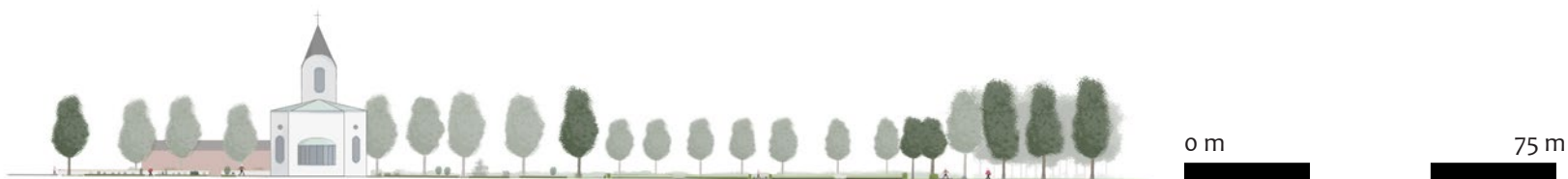

(Figur 51) Sektion/Elevation B-B. Den senare anlagda delen av begravningsplatsen. Platsen har en tydlig struktur med ett strikt formspråk som gör platsen läsbar. Piedestalen mitt i gången blir ett blickfång och bortom piedestalen står korset. Ett fåtal gravar har formklippt vegetation vid graven men vegetationen är annars sparsamt planterad.

(Figur 52) Sektion/Elevation C-C. Den äldre delen av begravningsplatsen. Platsen är spretigare i sitt uttryck och inte lika tydligt strukturerad som den senare anlagda delen av begravningsplatsen. Vegetationen är samtidigt mer välutvecklad och förekommer oftare. Platsen har ett mer livfullare intryck än de andra två områdena.

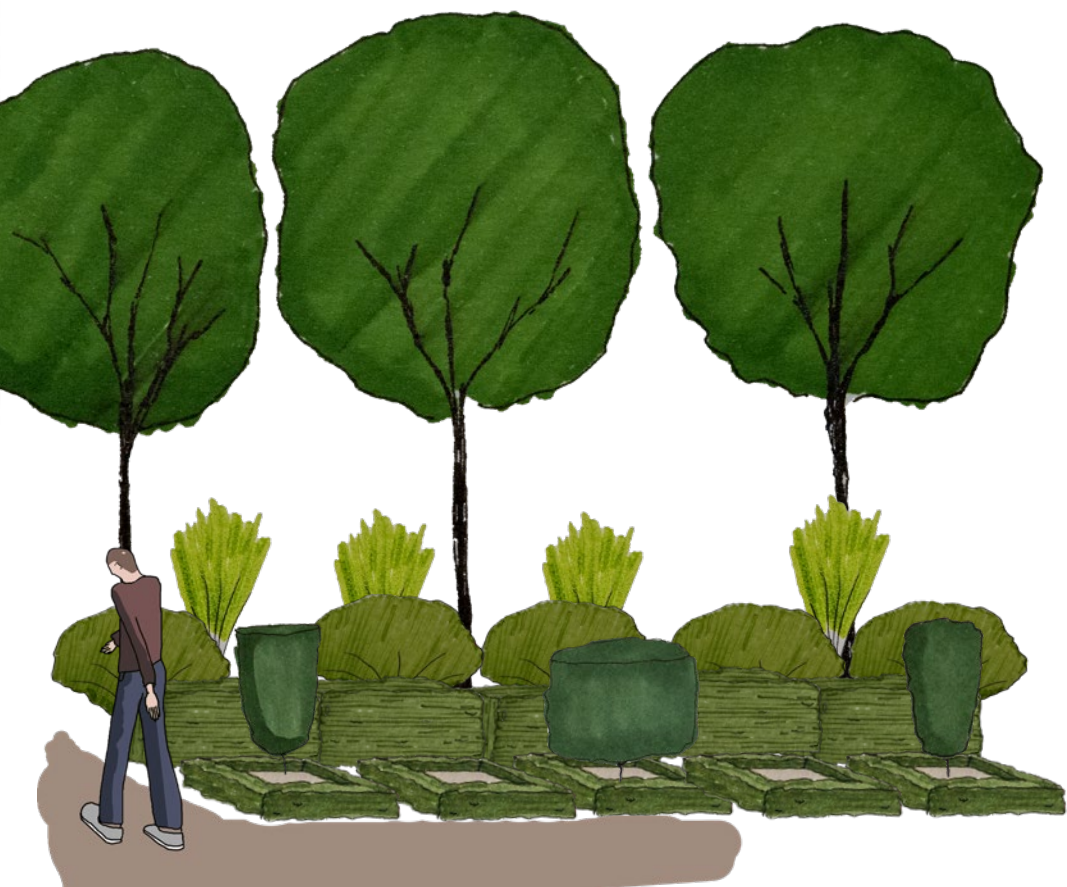
(Figur 53) Sektion/Elevation D-D. Begravningsplatsen i ett längsgående tvärsnitt. Kyrktornet är högre än vegetationen och är ett landmärke i Kvidinge. Vegetationen närmst kyrkan är större och mer välutvecklad än vegetationen norrut. Det sker en markant övergång från begravningsplatsen till naturreservatet Prästamarken som markerar slutet på begravningsplatsen.

(Figur 54) Sektion/Elevation E-E. Generellt för vegetation på begravningsplatsen är att den inte överstiger eller understiger ögonhöjd. Häckarna är klippta till bröst och midjehöjd och träden uppstammade så att de inte blockerar sikten. I och med det framträder vyerna av det böljande jordbrukslandskapet.

Vegetationen på begravningsplatsen i Kvidinge

Trädskiktet som utgör den yttre gränsen mot omgivningens miljö består av lind och lönnträd medan buskskiktet domineras primärt av forsythia, syren och olvon. Det finns enstaka avenbok och oxelträd planterade men dessa arter förekommer som enstaka individer. Vegetationen inne på begravningsplatsen består av en överhängande del städsegröna växter så som buxbom, idegran och thujor vilket skapar ett mörkt intryck. Andra vanliga inslag är vitbladig benved och rhododendron. Merparten av vegetationen som är städsegrön är formklippt i kub eller klotform. Vegetationen är gammal och välutvecklad vilket gör att vegetationen får en tydlig rumskapande karaktär.

Trädraderna omsluter begravningsplatsen.

Undertill växer forsythia, syren och spirea.

(Figur 56)

(Figur 55) Vegetationen på begravningsplatsen. Trädrader omsluter platsen och skapar en yttre gräns mot den omgivande miljön. Lövfällande buskar står under träden. Formklippta städsegröna växter vid gravplatserna. De flesta gravplatserna omgärdas av lågt klippta buxbomsinfattningar.

Sammanfattning av analyser

Orten Kvidinge är ordinär och påminner mycket om mindre svenska villaförorter. Upplevelsen är relativt enformig när man rör sig till och från olika målpunkter i orten eftersom bebyggelsestrukturen är förhållandevis likartad. Trots att flera lokala målpunkter ligger i ett kluster är det en svag och otydlig centrumkänsla i Kvidinge vilket försvårar förmågan till att navigera. Gatubredden upplevs överdimensionerad i förhållande till storleken på bebyggelsen vilket bidrar till att gaturummet inte upplevs särskilt ombonat. Synfältet domineras av bilväg och trottoar vilket förstärker känslan av att miljön upplevs variationslös. Samtidigt när man kommer till utkanten av bebyggelsen så framträder landskapet på ett vackert sätt där den böljande jordbruksmarken ligger framför Söderåsen på ett landskapsfotografiskt maner. Trots att Söderåsen ligger i närheten är det Prästamarken som är det lokala grönområdet i närområdet. Prästamarken är det enda grönområdet men eftersom bebyggelsestrukturen domineras av villabebyggelse med trädgårdar blir behovet av flera offentliga grönområden inte lika skriande.

Begravningsplatsen i Kvidinge har ett strategiskt läge i och med att den ligger innan Prästamarken vilket gör den till en naturlig genomfart för vardagsmotionärer. Det medför även att begravningsplatsen blir en del i ett större sammanhang och inte en isolerad enhet skild från andra områden. Samtidigt ligger både begravningsplatsen och Prästamarken perifert i förhållande till bebyggelsen vilket gör att platserna upplevs ligga vid sidan av Kvidinge.

Begravningsplatsen har en tydlig struktur och väldefinierade rum. Varje område på begravningsplatsen avgränsas från varandra och till

omgivning genom trädader. Träden får därför en rumskapande och gränssättande karaktär när den markerar början och avslut på de olika områdena. Vegetationen inne på begravningsplatsen är formad så att den inte överstiger ögonhöjd. Därför upplevs begravningsplatsen öppen och överblickbar. I och med att begravningsplatsens struktur är geometrisk bildas det även långa obehindrade siktlinjer vilket förstärker platsens transparens. Objekt så som träkorset och piedestalen är även placerade som blickfång när man rör sig genom begravningsplatsen. Samtidigt som öppenheten skapar en transparens medför det även att man känner sig exponerad vilket påverkar den fridfullhet man kan vilja känna på en begravningsplats. Att serörelse i periferin kan förstöra en sinnesnärvaro när man vill vara för sig själv. Det omgivande jordbrukslandskapet är en visuell egenskap som förstärker den lantliga karaktären av begravningsplatsen. Det långa vyerna är en kvalité på begravningsplatsen som förstärker känslan av det regionala jordbrukslandskapet som finns i Skåne. Entrén från begravningsplatsen till Prästamarken är viktig och kan förstärkas ännu mer för att tydliggöra stråket mellan Kvidinge, begravningsplatsen och Prästmarken. Inte minst i framtiden när utbyggnadsområdet exploateras.

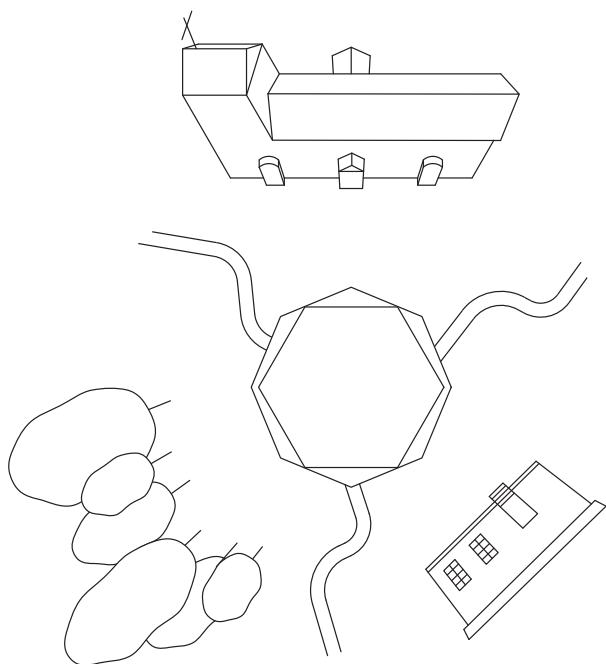
Platsen potential och platsens utmaningar

Platsens potential

1. Begravningsplatsen ligger i ett strategiskt läge längsmed Kvidinge profilen som är ett större stråk som sammanbinder Söderåsen med Prästamarken och vidare. Begravningsplatsen är del av ett större sammanhanhållet sammanhang.
2. Det planlagda området bredvid begravningsplatsen kan integrera begravningsplatsen i orten Kvidinge mer för att stärka och lyfta upp området.
3. Närheten till Prästamarken som är det enda offentliga grönområdet i orten kan samverka med begravningsplatsen i större utsträckning för att erbjuda flera olika miljöer i närheten.
4. Ceremoniplatsen kan möjliggöra att Prästamarken och begravningsplatsen integreras i ett sammanhängande grönområde samtidigt som den kan användas som en informell mötesplats. Medan den omgestaltade gravplatsen kan verka som ett meditativt rum med plats för ro och eftertanke.

Utmaningar

1. Begravningsplatsen är i första hand ett rum för eftertanke, kontemplation och för att minnas anhöriga. Intressekonflikter kan uppstå i ett framtida scenario där fler besökare använder begravningsplatsen i rekreationssyfte. Omfattningen på begravningsplatsen är samtidigt för liten för att den ska kunna nyttjas utan att intressekonflikter ska uppstå.
2. Gravplatsens omgestaltning ska utföras med hänsyn till begravningsplatsens kulturhistoriska värde vilket ställer krav på utformning och vad som finns på begravningsplatsen idag.

(Figur 57)

Koncept - Den integrerade begravningsplatsen

I kapitlet presenteras förslaget koncept och gestaltningsförslagen.

Den integrerade begravningsplatsen samspelar med naturreservatet Prästamarken och blir ett förlängt formellt grönt rum. Med en exploatering av nya bostäder får begravningsplatsen en förändrad roll i samhället Kvidinge och den integrerade begravningsplatsen blir en betydande länk i den framtida grönstrukturen. Ceremoniplatsen blir en viktig del i att överbrygga Prästamarken och begravningsplatsen där ceremoniplatsen bjuder in besökare till och från begravningsplatsen. Ceremoniplatsen ger begravningsplatsen en ny identitet som integrerar

naturreservatet med begravningsplatsen där entréerna få en tydligare gestaltning. Ceremoniplatsen ligger i slutet av begravningsplatsen och markeras med snedställda portiker som markerar både början och slutet på begravningsplatsen samt naturreservatet Prästmarken. Samtidigt som ceremoniplatsen är en yta för ceremoni kan den även fungera som en informell mötesplats för boende i Kvidinge, motionärer och vandrare som behöver en vilopaus på sin färd.

Gravplatsen omgestaltas med plats för askgravplats och askgravlund. Gestaltningen tar fasta på och utgår från den ursprungliga arkitekturen som finns på platsen. Gravplatsen har en visuell framtoning som är låg för att passa in på begravningsplatsens överblickbarhet och transparens. Gravkvarteret inreds med smykningsplats där besökare kan tända ljus, vattenspiegel som reflekterar omgivningen, sittplatser och växter som besökaren kan vila sin blick på. Det omgestaltade gravkvarter skapar möjligheter för besökaren till att stanna upp, sitta och reflektera i sin egen takt.

Gestaltningen av ceremoniplatsen och gravplatsen anspelar på den befintliga geometriska planen. Det polygonala formspråket är en vidareutveckling av det fyrsidiga uttrycket som återfinns på den befintliga begravningsplatsen. Samtidigt som gestaltningen är ett eget tillägg som särskiljer sig från det befintliga strukturerna finns det en koppling mellan det befintliga formspråk och det nya. Uttrycken är därför inte helt väsensskilda utan går hand i hand med varandra.

Prästamarken

Ny ceremoniplats

Omgestaltad
gravplats

Utbyggnadsområde

0 m

75 m

Skala 1:1500 (A4)

(Figur 58)

Ceremoniplatsen

Ceremoniplatsen är en plats som församlingen kan använda till olika typer av ceremonier utomhus så som bröllop, dop, och begravning. Platsen kan även användas som en mindre scen för kyrkokonserter eller som informell mötesplats för fotgängare som vill ta en paus i promenaden. Platsen är en överbyggnad mellan naturreservatet och begravningsplatsen där portikerna markerar entrén till begravningsplatsen.

Ceremoniplatsen är en nedsänkt oktagon med en upphöjd plattform i mitten. På fyra sidor av oktagonen är trappstegen omgjorda till sittplats för besökare. I ytterkanten av oktagonen görs det rum för perenner som under sommarhalvåret kan bidra med blomsterfärgning. Vegetationen utgörs annars av befintlig vegetation som redan finns på platsen.

1. Ny entré som ansluter direkt till naturreservatets gångstig
2. Sittplatser innuti läktaren.
3. Upphöjd plattform i mitten av ceremoniplatsen
4. Hcp-ramp
5. Nya perenner som omgärdar ceremoniplatsen
6. Huvudentré från begravningsplatsen
7. Ny stämningsfull belysning in till ceremoniplatsen
8. Ny sidoentré från sydost

↑ 0 m 5 m 10 m 15 m

Skala 1:250 (A4)

(Figur 59)

(Figur 6o) Flygbild över cemoniplatsen. I mitten av den nedsänkta oktagonen ligger en upphöjd scen. Runtomkring oktagonen växer det perenner som under sommartid bidrar till inramningen av platsen. Gränsen mellan naturreservatet och begravningsplatsen luckras upp när fler entréer ansluter till de olika områdena.

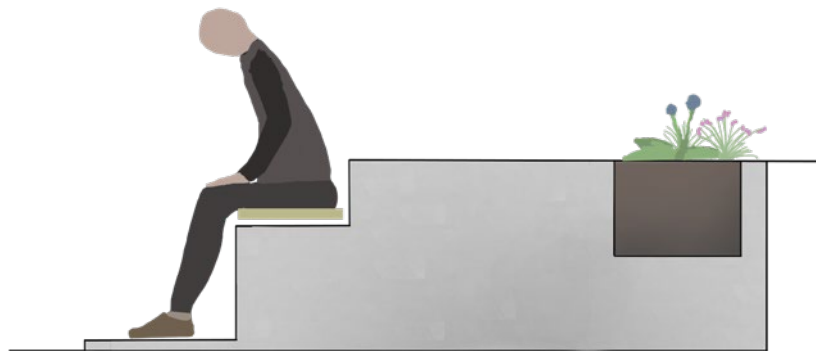
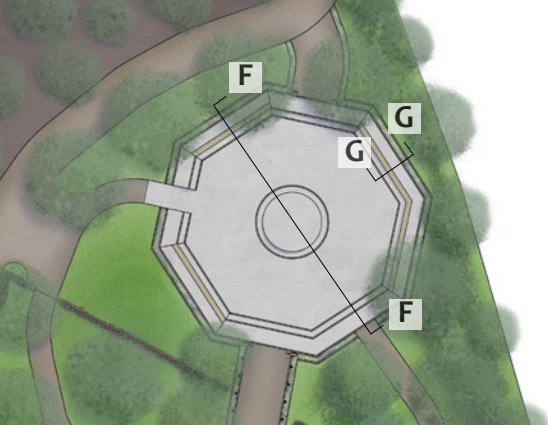
(Figur 61) Huvudentrén till ceremoniplatsen markeras av snedställda portiker i ljusputsad betong. Ljusspelet från belysningen bildar ett polygonalt mönster som anspelar på ceremoniplatsens formspråk. Begravningsplatsen ansluter till naturreservatet i bakgrunden.

(Figur 62) Entré från sydost genom en naturlikplantering med vegetation som finns på platsen sedan tidigare. Den befintliga vegetationen kan kombineras med nyplantering av ny undervegetation för att stärka den naturlika karaktären.

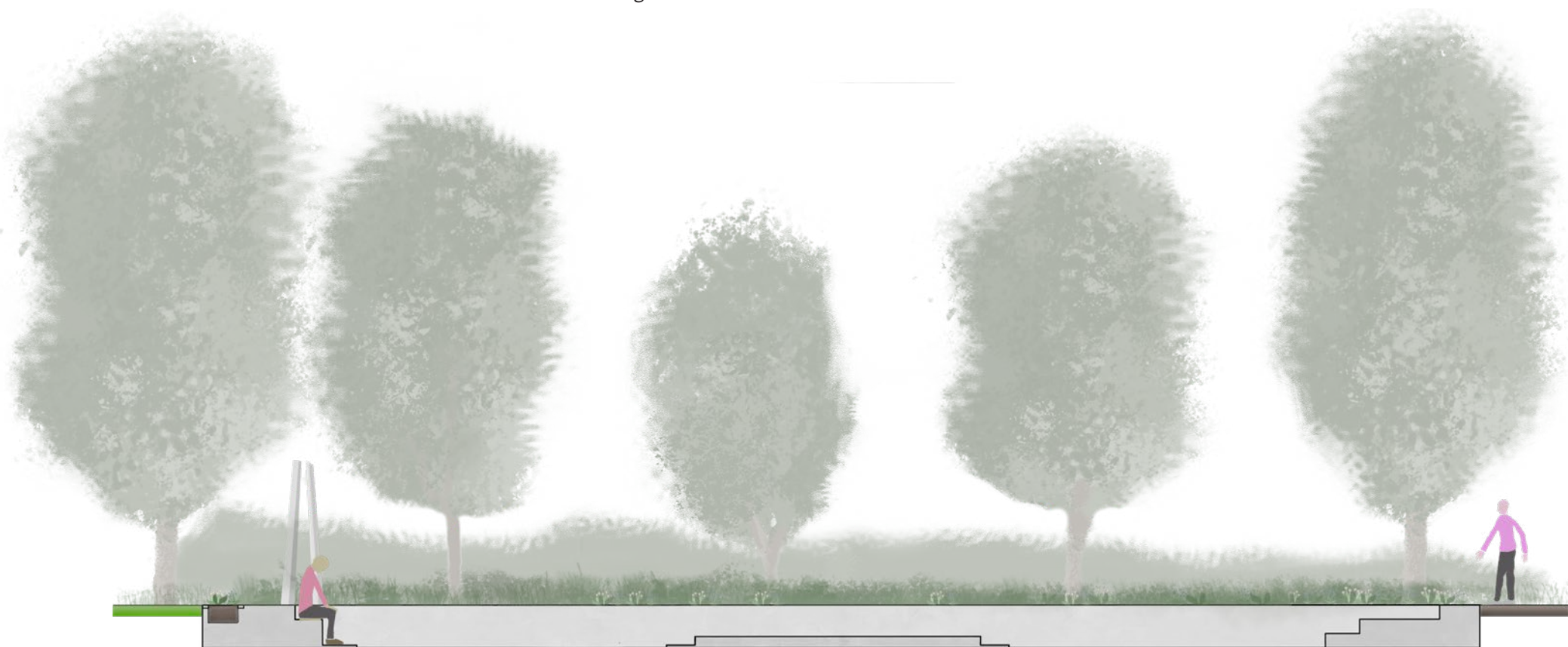

(Figur 63) Vy inifrån ceremoniplatsen. Platsen kan fungera som en informell mötesplats. Nedsänkningen i marken blir en nivåskillnad till omgivande miljö som förstärker platsens inramning.

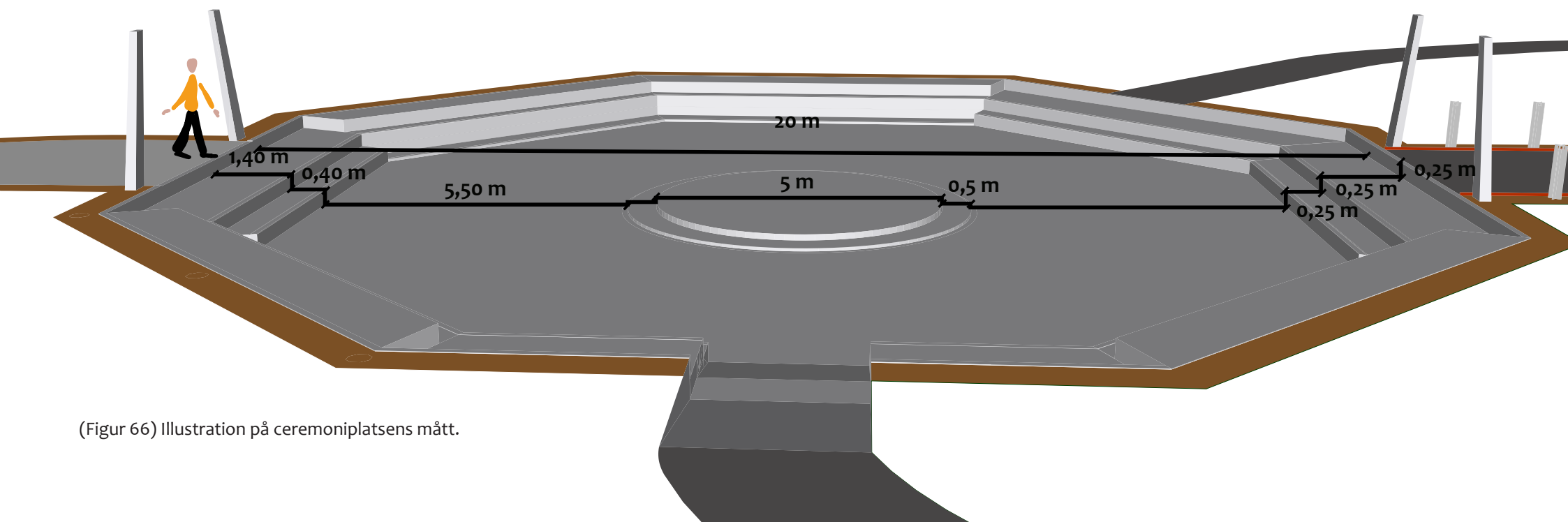
(Figur 64) Sektion G-G. Ceremoniplatsens inbyggda sittplatser fungerar som en läktare vid evenemang.

0 m 0.5 m 1.5 m
Skala 1:30 (A4)

(Figur 65) Sektion/elevation F-F. Nedsänkningen av ceremoniplatsen gör den överblickbar samtidigt skapar nedsänkningen en tydlig rumslig avgränsning. Vegetationen bildar en vägg som ombonar platsen mot omgivningen.

0 m 2 m 4 m
Skala 1:100 (A4)

(Figur 66) Illustration på ceremoniplatsens mått.

Gravplatsen

Gravplatsen omgestaltas efter församlingens önskemål om att inrymma både en ny askgravplats och askgravlund med nya växtförslag, en fontän samt en till öppning i häcken. Nya sittplatser installeras i vardera änden av gravplatsen så att anhöriga och besökare ges en möjlighet till att stanna upp och blicka ut över vegetationen. Fontänen är hexagonformad och ansenlig på det polygonala formspråket som ceremoniplatsen. Två nya utsmyckningsplatser där anhöriga kan tända ljus för anhöriga placeras vid gravplatserna. Växtförslaget domineras av blommande perenner som kontrasterar den städsegröna vegetationen på begravningsplatsen.

1. Askgravplatser med ny plantering
2. Ljushållare
3. Vattenspegling med konstverk av återlämnade gravstenar
4. Askgravlund med ny plantering.
5. Nya sittplatser
6. Ny öppning till gravplatsen
7. Buxbomsinfattningar behålls där det finns aktiva gravvårdar kvar

↑ 0 m 4 m 6 m 12 m

Skala 1:200 (A4)

(Figur 67)

(Figur 68) Flygbild över den omgestaltade gravplatsen. Fontänen ligger i mittpunkten av gravplatsen och bildar en naturlig punkt att cirkulera omkring. Buxbomsinfattningar från de tidigare gravplatserna behålls och bildar en struktur i planteringen.

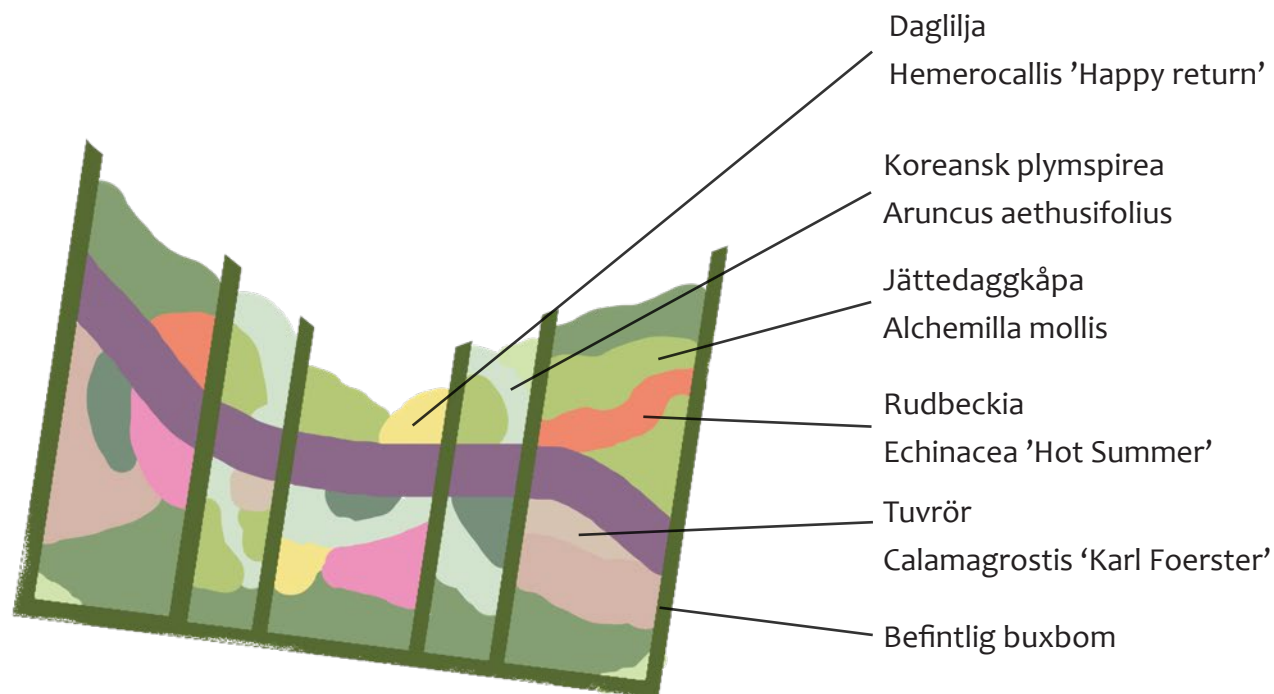
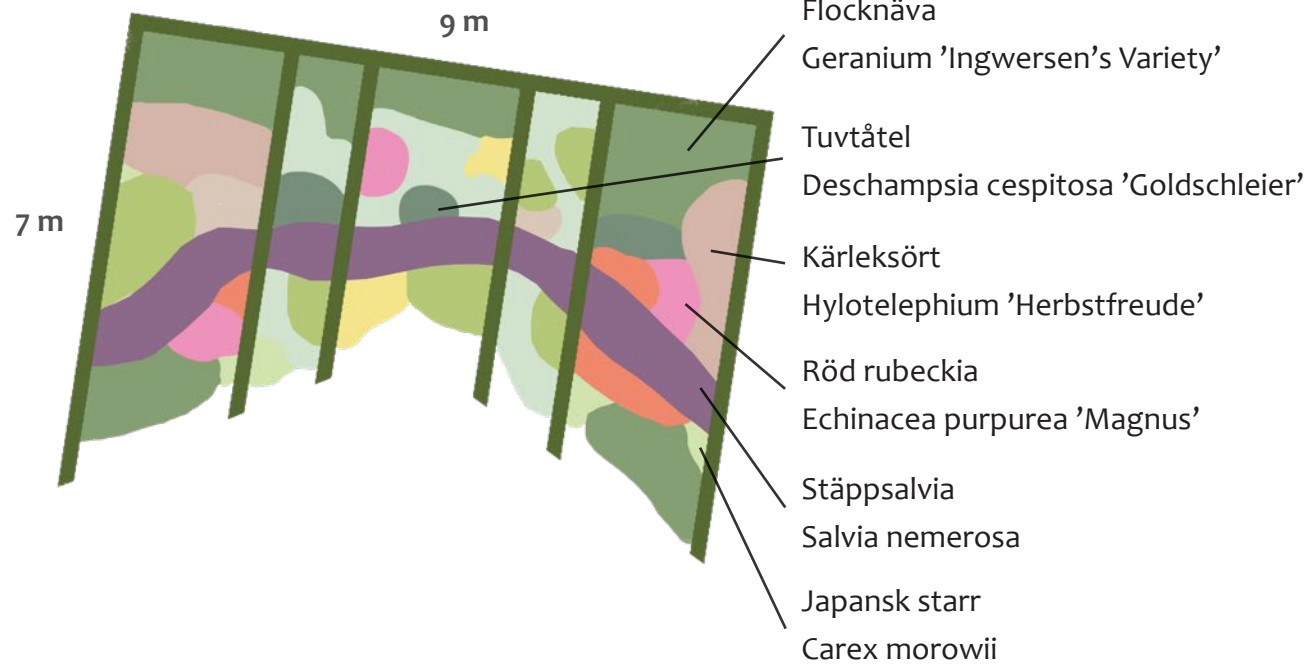
(Figur 69) Vy mot nordost. Ny öppning i häcken möjliggör en till passage från öst.

(Figur 70) Vid ljushållaren kan anhöriga tända ljus och minnas anhöriga som gått bort.

(Figur 71) Nya sittplatser möjliggör att gravplatsen kan bli plats att uppehålla sig i för kontemplativa stunder. Fontänens avsats kan även bli till en informell sittplats där man kan sitta och lyssna på ljudet från porlande vatten.

(Figur 72) Basen på växtplanen utgörs av stäppsalia som rinner likt en flod genom plantering. Vegetationen domineras primärt av färgstarka perenner som kontrasterar den befintliga städsegröna vegetationen på begravningsplatsen.

(Figur 73) Sektion H-H. Ambitionen med gestaltningen av gravplatsen är att den ska anpassa sig efter den befintliga höjden så att begravningsplatsens helhet fortsättningsvis kan upplevas som överblickbar. De långa siktlinjerna ska inte försvinna genom att objekten blir för höga och tar anspråk från blicken.

0 m 2 m 4 m

(Figur 74) Fontänen med vattenspeglning som reflekterar omgivningen. Återlämnade gravstenar utgör ett skulpturalt verk där vattnet ska rinna från stenens topp så att stenen blir blöt och reflekterande samtidigt som det rinnande vattnet bidrar med ett svagt porlande ljud.

(Figur 75) Ljushållaren i svartsmide med glaskupoler som skyddar det brinnande ljuset vid andtändning.

Diskussion

I den avslutande diskussionen sammanfattas och besvaras uppsatsens frågeställningar. En reflekterande metoddiskussion följer diskussionen och uppsatsen avslutas med förslag på fortsatta studier.

Arbetet har lyft fram ett antal teman som legat till grund för diskussioner och reflektioner om vad begravningsplatser kan vara och hur de olika teman förhåller sig till Kvidinge begravningsplats. Med det sagt fyller en begravningsplats fler aspekter än de som diskuterats. Arbetet har inte benämnt aspekter så som mångkultur och olika trosinriktningar till andlighet, pedagogik och sociala frågor som även inryms på begravningsplatser. I stället har fokus legat på begravningsplatser utifrån historiska-, och kulturhistoriska värden och begravningsplatser som en del av grönstrukturen. Dessa teman ligger nära det landskapsarkitektoniska. Diskussioner har förts för att skapa en uppfattning om hur debatten ser ut beträffande begravningsplatser.

Första frågeställningen i uppsatsen löd: *Hur kan man omgestalta Kvidinge begravningsplats med hänsyn till församlingens önskemål och begravningsplatsens kulturhistoriska miljö?*

I processen av att gestalta olika delar av Kvidinge begravningsplats framträdde olika utmaningar. Att omgestalta ett befintligt gravkvarter med en befintlig arkitektonisk struktur är utmanande eftersom gestaltningen sker på en fragmenterad yta. Gestaltningen blir därför en punktinsats och ingen helhet. Det bästa scenariot är om ett sammanhängande område kan vara utan aktiva gravplatser eftersom gestaltningen har färre aspekter att

ta hänsyn till. Det finns ett tjugotal aktiva gravar på det norra området på Kvidinge begravningsplats. Det innebär att omfattande delar av det norra området inte är i bruk. Gestaltningen av en ny arkitektonisk helhet kan samtidigt inte förbise aktiva gravrättsinnehavare på området. En omgestaltning på en begravningsplats med ett fåtal aktiva gravplatser är därför en delikat situation.

Att rita en utvidgning likt ceremoniplatsen kräver inte att man tar hänsyn till den kulturhistoriska miljön i samma utsträckning som när man omgestaltar ett gravkvarter. En utvidgning har därför större möjligheter i att formas efter samtidens idéer medan en omgestaltning är känsligare. En aspekt som framträdde under arbetes gång är avsaknaden av riktlinjer för hur man konkret arbetar med kulturhistoriska begravningsplatser. Litteraturen är i generella drag probleminriktad och belyser de utmaningarna som finns på begravningsplatsen idag, exempelvis att vissa begravningsplatser är vanvårdade och att det kulturhistoriska värdet utarmas när gångsystem och gravvårdar försvinner (Årbrandt och Sörensen, 2015; Sahlgren et al. 2014; Larsson, 2022). Här framträder luckor i litteraturen och en brist på goda exempel på hur man kan arbeta med att aktualisera begravningsplatser när stora områden inte används och upplevs övergivna. Meningen innan summerar uppsatsens grundproblematik nämligen, vad vi gör med övergivna ytor som inte används. Församlingen hade flera önskemål. Det utmanande med att arbeta med en omfattande önskelista är det ska finnas plats för att inrymma de olika önskemålen. I uppsatsen gjordes en utvidgning för att Kvidinge begravningsplats är ett studieobjekt. I ett verkligt fall hade önskemålen skalats av. Gestaltningen i uppsatsen är en ansats till att visa hur man omgestalta en begravningsplats med hänsyn till församlingens

önskemål och begravningsplatsens kulturhistoriska miljö.

Uppsatsen andra frågeställning löd: *Hur kan en omgestaltning av en kulturhistorisk miljö möta behovet av nya gravskick samtidigt som nya rekreativa och kontemplativa värden tillförs till Kvidinge begravningsplats?* Grabalov (2016), Swensen, (2018) och Olsson (personlig kommunikation, 23 maj, 2022) lyfter alla fram sammanhanget och begravningsplatsernas omfattning som viktiga aspekter för hur begravningsplatsen nyttjas. På ett liknande sätt påverkas gestaltningen av begravningsplatsernas kontext. Begravningsplatser som är arealmässigt stora har en större potential att kunna inrymma fler aktiviteter och beteenden som utmanar gränserna för vad som kan anses vara en gråzon på begravningsplatser, medan begravningsplatser som är mindre i omfattning riskerar att leda till intressekonflikter när sörjande och icke sörjande möts. Kvidinge begravningsplats är arealmässigt liten och överblickbar vilket medför att begravningsplatsen inte lämpar sig för aktiviteter som kan uppfattas som störande. Samtidigt som vissa aktiviteter utesluts går det fortfarande att verka för en gestaltning som gynnar rofyllda och meditativa upplevelser. En gestaltning kan därför ses ur olika skalor och på olika nivåer. Bara för att det inte går att gestalta en begravningsplats där cykling och jogging är möjligt utesluter det inte att gestaltningen kan förstärka och förbättra en kontemplativ miljö med visuellt tilltalande planteringar och konstverk. Begravningsplatser som lockar besökare som vill ha en fridfull vistelse trots att besökaren inte har någon anhörig begravd bör ses som ett positiv inslag i lokalsamhället. Ambitionen med omgestaltningen av gravkvarteret eftersträvar att skapa möjligheter för besökare att sitta, lyssna och tänka. Möjligheten till att sitta och stanna upp på gravkvarteret har inte funnits tidigare och sittplatser saknas genomgående på hela begravningsplatsen.

Både ceremoniplatsen och det omgestaltade gravkvarter möjliggör att besökare kan uppehålla sig längre på platserna ifall de önskar. En färgrik plantering och porlande vatten från fontänen är element i gestaltningen som förstärker upplevelsen av platsen. Att tillföra nya gravskick till begravningsplatsen i Kvidinge är inte svårt utan det komplexa ligger i att gestaltningen ska funka med helheten.

Den tredje frågeställningen löd: *Hur kan en gestaltning av en begravningsplats verka för att miljön tar hänsyn till fler behov än att bara vara en minnesplats där anhöriga begravs och hur kan en sådan gestaltning ta sig uttryck på Kvidinge begravningsplats?*

I kontrast mot begravningsplatser kan ett lyckat grönområde beskrivas som mångfunktionellt. Grönområdet kan locka till sig både lekande barnfamiljer, festande ungdomar och boulespelande pensionärer och bör således vara en plats som upplevs som trygg, spännande och social. Men som diskuterats i denna uppsats så ser normerna annorlunda ut för grönområdena i jämförelse med begravningsplatserna. Vilka beteenden som lämpar på en begravningsplats kokas tydligt ner till en värderingsfråga om hur individen själv förhåller sig till begravningsplatsen och vad denne själv anser är ett lämpligt beteende vid en anhörig eller sin egen framtida grav. Hur upplever jag det om folk solbadar vid mina morföräldrars gravar eller om ungdomar har picknick vid min grav? Här finns det säkerligen många personliga åsikter, men de individuella perspektiven saknar tyngd i relation till de kollektiva värderingarna och åsikterna vid offentligt platsskapande. Särskilt när det är en så betydelsefull plats som en begravningsplats är. Att kollektiva värderingar och attityder är styrande i vilka beteenden som är lämpliga på begravningsplatser är tydligt i

diskussionen om pulkaåkande barn i Skogskyrkogården i Stockholm (Malm, 2021; Shelin 2021; TT, 2021). Vanligtvis är pulkaåkande barn i en park inget som uppfattas som problematisk. Men på begravningsplatser är det de. Pulkaåkande barn illustrerar vilka starka värderingar vi har som kollektiv om vad som är rätt och fel att göra på en begravningsplats. Som tidigare nämnt är sammanhanget och omfattningen betydelsefull för hur begravningsplatser nyttjas och gestaltas. Men det förutsätter också att det finns kollektiva värderingar som accepterar att exempelvis barn tillåts leka på begravningsplatser. Riktlinjer behöver komma tidigt i processen likt begravningsplatsen i Akalla där Stockholm stad benämner att olika aktiviteter, som till exempel grillning, är acceptabla på den nya begravningsplatsen (Stockholm stad, u.å.) Uppsatsen visar att begravningsplatsen i Kvidinge inte har rätt förutsättningar för att vara en begravningsplats som uppfyller fler behov än att bara vara en minnesplats med kontemplativa upplevelser. Omfattningen är för liten och intensiva aktiviteter hade blivit en för bjärt kontrast mot den rofyllda miljön begravningsplatsen ska ge.

Den avslutande frågeställningen i uppsatsen lyder enligt följande: *I vilken utsträckning har vi möjlighet att addera nutida kulturella lager i en kulturhistorisk miljö, skyddad av kulturmiljölagen? Bör vi förändra eller ska platsen bara bevaras som ett slags museum?*

Kulturmiljölagen är ett lagstiftat skydd vilket innebär att förändringar i en kulturhistorisk miljö kräver tillståndsplikt. För att göra en medveten förändring på en kulturhistorisk begravningsplats är det den berörda länsstyrelsen som fattar beslut i frågan (SFS 1988:950, 4 kap. 3 §). Det betyder att det är en bedömningsfråga för huruvida det är möjligt att

addera nutida lager på en begravningsplats eller inte. Figur 11 (s. 20) i uppsatsen är ett exempel på Kvidinge begravningsplats där ett nutida komplement i form av en askgravplats har adderats till den äldsta delen av begravningsplatsen. Tillägget har dock inte ansetts förvränga eller minska det kulturhistoriska värdet på begravningsplatsen och är ett exempel på att det är möjligt att lägga till nya lager. Omfattningen av askgravplatsen är en parentes till begravningsplatsen helhet eftersom askgravplatsen inte förändrar strukturerna utan är anlagd på en perifer yta på begravningsplatsen. Gällande diskussionen om kulturhistoriska miljöer skyddade av kulturmiljölagen är det viktigt att skilja på mindre tillägg och omfattande förändringar. Att förändra Kvidinge begravningsplats arkitektoniska struktur förutsätter att det finns goda skäl till att det är nödvändigt. Det är svårt att veta vart gränsdragningen går gällande om förnyelsebehovet är större än behovet av att bevara befintliga arkitektoniska strukturer. Ett sådant beslutsfattande kräver utredningar och specialistkunskap om vilka historiska värden som är värda att bevara. Denna uppsats har främst berört Kvidinge begravningsplats estetiska uttryck och dess innehåll i form av vegetation men det finns flera kulturella lager som måste tas i hänsyn vid en omfattande omgestaltning. Därtill kan sättet vi bedömer och värderar kulturhistoriska miljöer förändras över tid i takt med förändrade synsätt och kunskaper vilket ytterligare adderar en dimension till komplexiteten i beslutsfattandet om förändring.

Frågeställningen gällande om vi bör förnya eller förändra kulturhistoriska begravningsplatser är kontextuell. Man kan fråga sig om det är skäl nog att omgestalta ett övergivet gravkvarter där omfattande delar av vegetationen har dött men gravkvarteret har en tidstypisk arkitektur eller är det skäl nog när en betydande del av en kulturhistorisk begravningsplats

försvunnit och består av en gräsmatta? Är syftet då att vi ska omgestalta begravningsplatsen så som den sett ut tidigare även fast behoven för hur vi begraver avlidna kan ha förändrats. Att begravningsplatser har en lång tradition av att förändras redogör Grönwall (2017). Men frågeställningen om vi bör förändra har många bottenar. Det går att anse att begravningsplatser inte är museal utan är ett kulturarv under förändring eftersom behovet av att begrava avlidna alltid kommer att finnas. Vid varje gravsättning eller upphörande av gravplats sker det någon form av påverkan på berörd begravningsplats. Det i sig är en indikation på att begravningsplatser är under någon typ av förändring, om än liten. Likaså går det att argumentera för att begravningsplatser historiskt har förändrats, varför ska vi då inte tillåta förändring nu? Det går att vrida på diskussionen huruvida om vår tid har mer rätt att förändra kulturarvet än någon annan. Bevarandet kan vara viktigt för att framtida generationer ska kunna ta del av kulturarvet eftersom det kan ge dem ett sammanhang och en förståelse.

Metoddiskussion

Designprocessen som arbetsmetod är en förhållandevis komplex arbetsmetod eftersom den saknar en tydlig och vägledande struktur. Det går att beskriva metoden på ett generellt plan men i det praktiska utförandet och inom ramen för en uppsats är metoden svårarbetad. Det praktiska utförandet är svårt att verbalisera eftersom delar av utförandet sker intuitivt och ibland utan ett logiskt resonemang. Arbetet har inte varit en linjär process utan olika delar har arbetats fram i olika faser.

En omfattande del av resultatet kommuniceras visuellt. Den visuella kommunikation är i en designprocess betydligt enklare att förstå för en

utomstående än en design som enbart kommuniceras i text. Samtidigt kräver den visuella kommunikationen en annan typ av förståelse hos mottagaren för att denne ska ta till sig informationen. Sektioner och planer beskriver det rumsliga sammanhanget men det förutsätter samtidigt att mottagaren kan förstå och översätta rumslig information till en 3-dimensionell verklighet. Perspektiven i uppsatsen är visuellt enklast att förstå. Samtidigt bygger perspektiven på att skapa en känsla och stämning snarare än att vara korrekta vilket lätt kan bli vilseledande för mottagaren. När arbetet överlämnades till församlingen uppskattades särskilt renderingarna. Renderingarna besitter en förmåga att enkelt förklara platsen, materialiteten och kan förmedla en behaglig och varm känsla. Samtidigt har renderingar ett uttryck som kan upplevas animerat och i viss mån opersonligt. Mjukvaran *Lumion* har ett materialbibliotek där det går att välja material och objekt att inreda modellen med. Materialbiblioteket medför att det bara finns en specifik uppsättning av olika objekt att använda vilket begränsar uttrycket. Fördelar med mjukvaran är att det är enkelt att lära sig och att det går snabbt att producera säljande material. Gällande förslagen är växtvalen mer baserade på form, karaktär och färg än ståndort och att de passar ihop ekologiskt. Skalorna på förslagen och i analysen följer inte den traditionella skalan. Detta beror på att dimensionerna på illustrationsplanerna och sektionerna har anpassats efter A4-formatet.

Uppsatsen har ämnat för att delvis diskutera övergripande och allmänna teman beträffande begravningsplatser. Teman har sedan relaterats till Kvidinge begravningsplats. Att pendla mellan en allmän diskussion och en konkret och specifik miljö är komplext. En del av den förda diskussionen i uppsatsen är svår att direkt applicera på Kvidinge begravningsplats

men kan ändå vara relevant för en vidare diskussion. Samtidigt kan inte all litteratur vara helt applicerbar på en specifik plats utan det måste finnas rum för att tolka litteraturen i ett annat sammanhang. Delar av den litteratur som har använts har syftat på begravningsplatser i urbana sammanhang. Förutsättningar mellan stad och landsbygd skiljer sig allt åt. Samtidigt finns de paralleller som påminner mellan det urbana sammanhanget och Kvidinge begravningsplats.

Fortsatta studier

Kyrkor och begravningsplatser är välstuderade fenomen eftersom de genom historien blivit väldokumenterade. Idag finns flera planer och styrdokument om hur organisationen Svenska Kyrkan ska vidareutvecklas. Färdplanen för klimatet är ett sådant som är relevant ur ett landskapsarkitektoniskt perspektiv (Svenska kyrkan, u.å.). Hur man kan arbeta med att skydda och förbättra biologiska och ekologiska värden kopplat till kyrkans marker är ett studieområde där det går att arbeta både på en strategisk och praktisk nivå. Litteraturen i denna uppsats berör främst begravningsplatser som grönstruktur i urbana sammanhang. Fortsatta studier i hur begravningsplatser på landsbygden kan nyttjas och vilken typ av resurs det kan utgöra i framtiden som grönstruktur utgör intressanta studieområden. Likaså är uppsatsens grundproblematik, det vill säga vad gör vi med övergivna ytor som inte används, en intressant frågeställning att arbeta vidare.

KÄLLOR

Arvidsson, J. (2001). Minnesplatsens betydelse för sorgearbete. (4).

Gröna fakta. Alnarp: Movium SLU

Evensen, K. H., Nordh, H., & Skaar, M. (2017). Everyday use of urban cemeteries: A Norwegian case study. *Landscape and Urban Planning*, 159, 76–84. <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2016.09.019>

Grabalov, P. (2018). Public life among the dead: Jogging in Malmö cemeteries. *Urban Forestry & Urban Greening*, 33, 75–79. <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2018.01.027>

Grabalov, P., & Nordh, H. (2021). The Future of Urban Cemeteries as Public Spaces: Insights from Oslo and Copenhagen. *Planning Theory & Practice*, 1–18. <https://doi.org/10.1080/14649357.2021.1993973>

Grönwall, E. (2017) Kyrkans begravningsplatser förr och nu. Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation.

Malm, V. (20210118) Klart man får åka pulka på Skogskyrkogården. *Expressen*. URL: <https://www.expressen.se/kultur/victor-malm/klart-man-far-aka-pulka-pa-skogskyrkogarden/> [Hämtad 20220630]

Nordh, H., & Evensen, K. H. (2018). Qualities and functions ascribed to urban cemeteries across the capital cities of Scandinavia. *Urban Forestry & Urban Greening*, 33, 80–91. <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2018.01.026>

Kember, K., J. (2017). Kvidinge kyrka: Kulturhistorisk karakteristik och

bedömning. Svenska kyrkan Lunds stift.

Kjøller, C. P. (2012). Managing green spaces of the deceased: Characteristics and dynamics of Danish cemetery administrations. *Urban Forestry & Urban Greening*, 11(3), 339–348. <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2012.02.002>

Larsson, H. (20220516). Riksantikvarieämbetets vägledning om kyrkliga kulturminnen [PowerPoint-presentation]. Riksantikvarieämbetet. <https://skkf.se/wp-content/uploads/2022/05/SKKF-rikskonferens-Boras-2022-05-16-Riksantikvarieambetets-vagledning-om-kyrkliga-kulturminnen.pdf>

Lawson, B. (2010). How designers think: The design process demystified (Reprint). Elsevier Architectural Press.

Reiter, O. (Red.). (2007). Det skånska landsbygdsprogrammet - Ett utvecklingsprogram med landskapsperspektiv. (2007:10). Länsstyrelsen Skåne.

Riksantikvarieämbetet. (3 juli 2014). Ditt kulturarv rasar - än sen då? [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?time_continue=1134&v=dOJklyLVQDQ&feature=emb_title

Sahlgren, M., Ljungberh, E. & Sörensen, A.-B. (2014). Förtätning av kyrkogårdar. (7). Gröna fakta. Alnarp: Movium SLU

Sandell, A. (2010) Kyrkogården – plats för de döda, kraft åt de levande. (3). Gröna Fakta. Alnarp: Movium, SLU

Sehlin, A. (20210116) Allt fler pulkaåkare på Skogskyrkogården väcker kritik. SVT. URL: <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/stockholm/kyrgardsforvaltningen-vadjar-om-ett-stopp-pa-pulkaakandet> [Hämtad 20220630]

SFS 1988:950. Kulturmiljölag. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/kulturmiljolag-1988950_sfs-1988-950

SFS 1990:1144. Begravningslag. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/begravningslag-19901144_sfs-1990-1144

Skår, M., Nordh, H., & Swensen, G. (2018). Green urban cemeteries: More than just parks. *Journal of Urbanism: International Research on Placemaking and Urban Sustainability*, 11(3), 362–382. <https://doi.org/10.1080/17549175.2018.1470104>

Stockholm Stad (uå) Naturområde och begravningsplats på Järva. Stockholm Stad. URL: <https://vaxer.stockholm/projekt/jarva-begravningsplats/?page-21-6591=2#page-21-6591> [Hämtad 20220331]

Swensen, G. (2018). Between romantic historic landscapes, rational management models and obliterations – urban cemeteries as green memory sites. *Urban Forestry & Urban Greening*, 33, 58–65. <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2018.04.013>

Sörensen, A.-B., & Wembling, M. (2008). Kyrkogården – en minnenas trädgård. (8). Gröna fakta Alnarp: Movium SLU

TT Nyhetsbyrå. (20210130) Pulka på kyrkogården splittrar besökarna. Aftonbladet. URL: <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/JJlAw6/pulka-pa-kyrkogarden-splittrar-besokarna> [Hämtad 20220629]

Årbrandt Johansson, E., & Sörensen, A.-B. (2015). Uppenbart vanvårdad gravplats. (3). Gröna fakta. Alnarp: Movium SLU

Åstorp Kommun. (2019). Befolkningsprognos 2020-2029. Åstorps kommun. Åstorp.

Åstorp Kommun. (2022) Pågående detaljplaner. Åstorps kommun. URL: <https://astorp.se/bygga-bo-miljo-och-trafik/detaljplanering/pagaende-detaljplaner.html> [Hämtad 20220331]

Åstorp Kommun. (2012). Översiktsplan 2012 för Åstorps kommun. Åstorps kommun. Åstorp.

MUNTliga Källor

Alfredsson, K. (2022). Kyrkogårdsförvaltare Kvidinge kyrkogård, Samtal om Kvidinge kyrkogård. 2 februari.

Olsson, P. (2022). Universitetsadjunkt vid Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning, SLU. Intervjusamtal om begravningsplatser. 23 maj.

FIGURFÖRTECKNING

Figur 1. Jakobsson, T. (2022). Kvidinge kyrka. [Fotografi].

Figur 2. Jakobsson, T. (2022). Illustration baserad på kommunala gränser. [Illustration].

Figur 3. Google Earth. (2018). Flygbild över Kvidinge. [Flygbild]. Hämtad: [2022-04-20].

Figur 4. Åstorps kommun. (2022). Illustrationsplan. [Illustrationsplan]. URL: <https://astorp.se/download/18.541c48ba180ccb151be28a63/1652871516191/Illustrationsmaterial.pdf> Hämtad: [2022-07-02].

Figur 5. Lantmäteri. (2018). Ortofoto RGB 0.5m. [Flygbild] Hämtad: [2022-04-10].

Figur 6. Jakobsson, T. (2022). Entré Kvidinge begravningsplats. [Fotografi].

Figur 7. Jakobsson, T. (2022). Mur Kvidinge begravningsplats. [Fotografi].

Figur 8. Jakobsson, T. (2022). Grind Kvidinge begravningsplats. [Fotografi].

Figur 9. Jakobsson, T. (2022). Grind Kvidinge begravningsplats. [Fotografi].

Figur 10. Jakobsson, T. (2022). Vy från Kvidinge begravningsplats. [Fotografi].

Figur 11. Jakobsson, T. (2022). Vy från Kvidinge begravningsplats. [Fotografi].

Figur 12. Jakobsson, T. (2022). Vy från Kvidinge begravningsplats. [Fotografi].

Figur 13. Jakobsson, T. (2022). Illustrationsplan Kvidinge kyrka. [Illustrationsplan].

Figur 14. Jakobsson, T. (2022). Illustrationsplan Kvidinge kyrka. [Illustrationsplan].

Figur 15. Holmgren, K. (2021). Vy från Kvidinge begravningsplats. [Fotografi].

Figur 16. Jakobsson, T. (2022). Vy från Kvidinge begravningsplats. [Fotografi].

Figur 17. Överintendentsämbetet, Kvidinge kyrka. (1882). URL: https://sok.riksarkivet.se/bildvisning/R0001719_00004 Hämtad: [2022-04-15].

Figur 18. Överintendentsämbetet, Kvidinge kyrka. (1882). URL: https://sok.riksarkivet.se/bildvisning/R0001719_00005 Hämtad: [2022-04-15].

Figur 19. Överintendentsämbetet, Kvidinge kyrka. (1882). URL: https://sok.riksarkivet.se/bildvisning/R0001719_00006

sok.riksarkivet.se/bildvisning/R0001719_00001 Hämtad: [2022-04-15].

Figur 20. Jakobsson, T. (2022). Illustration Kvidinge begravningsplats. [Illustration].

Figur 21. Jakobsson, T. (2022). Illustration Kvidinge begravningsplats. [Illustration].

Figur 22. Jakobsson, T. (2022). Illustration Kvidinge begravningsplats. [Illustration].

Figur 23. Jakobsson, T. (2022). Illustration Kvidinge begravningsplats. [Illustration].

Figur 24. Jakobsson, T. (2022). Illustration olika gravskick. [Illustration].

Figur 25. Jakobsson, T. (2022). Illustration baserad på Sörensen & Wembling, 2008. [Illustration].

Figur 26. Sundberg, U. (2019). Fotografi Ekgläntan. [Fotografi]. URL: <https://www.svenskakyrkan.se/trollhattan/kgf/ekglantan> Hämtad: [2022-05-21].

Figur 27. Sundberg, U. (2019). Fotografi Silverträdet Håjums [Fotografi]. URL: <https://www.svenskakyrkan.se/trollhattan/kgf/silvertradet> Hämtad: [2022-05-23].

Figur 28. Jakobsson, T. (2022). Skogskyrkogården Stockholm. [Fotografi].

Figur 29. Porsager, L. (2017). Minnesplats Gravitational ripples. [Illustration]. URL: <https://www.gravitationalripples.com/3d-drawings/> Hämtad: [2022-06-05].

Figur 30. Jakobsson, T. (2022). Skogskyrkogården Stockholm. [Fotografi].

Figur 31. Jakobsson, T. (2022). Skogskyrkogården Stockholm. [Fotografi].

Figur 32. White. (2020). Ceremoniplatsen på Enslöv kyrkogård. [Fotografi]. URL: <https://whitearkitekter.com/se/projekt/enslovs-kyrkogards-nya-gravplatsomrade/> Hämtad: [2022-06-05].

Figur 33. White. (2020). Plan på Ceremoniplatsen på Enslöv kyrkogård. [Plan]. URL: <https://www.svenskakyrkan.se/getinge-oskarstrom/nyheter/nu-invigs-det-nya-gravplatsområdet-i-enslov> Hämtad: [2022-06-10].

Figur 34. Jakobsson, T. (2022). Ceremoniplatsen på Skogskyrkogården Stockholm. [Fotografi].

Figur 35. Jakobsson, T. (2022). Illustration kulturhistoriska värden. [Illustration].

Figur 36. Jakobsson, T. (2022). Fotografi Kvidinge begravningsplats. [Fotografi].

Figur 37. Jakobsson, T. (2022). Fotografi Kvidinge begravningsplats.

[Fotografi].

Figur 38. Jakobsson, T. (2022). Hur och av vilka används Kvidinge begravningsplats. [Illustration].

Figur 39. Jakobsson, T. (2022). Före utbyggnad Fotografi Kvidinge begravningsplats. [Fotografi].

Figur 40. Jakobsson, T. (2022). Efter utbyggnad Kvidinge begravningsplats. [Illustration].

Figur 41. Jakobsson, T. (2022). Före utbyggnad Fotografi Kvidinge begravningsplats. [Fotografi].

Figur 42. Jakobsson, T. (2022). Efter utbyggnad Kvidinge begravningsplats. [Illustration].

Figur 43. Jakobsson, T. (2022). Kartering av rörelse och målpunkter i Kvidinge. [Illustrationsplan].

Figur 44. Jakobsson, T. (2022). Illustration Kvidinge. [Illustration].

Figur 45. Jakobsson, T. (2022). Illustration Kvidinge. [Illustration].

Figur 46. Jakobsson, T. (2022). Kartering av strukturer i Kvidinge. [Illustrationsplan].

Figur 47. Jakobsson, T. (2022) Rörelse och målpunktsanalys av

begravningsplatsen i Kvidinge. [Illustrationsplan].

Figur 48. Jakobsson, T. (2022) Karaktärsområden. [Illustration].

Figur 49. Jakobsson, T. (2022) Rumsanalys av begravningsplatsen på Kvidinge. [Illustrationsplan].

Figur 50. Jakobsson, T. (2022) Sektion/Elevation A-A. [Illustration].

Figur 51. Jakobsson, T. (2022) Sektion/Elevation B-B. [Illustration].

Figur 52. Jakobsson, T. (2022) Sektion/Elevation C-C. [Illustration].

Figur 53. Jakobsson, T. (2022) Sektion/Elevation D-D. [Illustration].

Figur 54. Jakobsson, T. (2022) Sektion/Elevation E-E. [Illustration].

Figur 55. Jakobsson, T. (2022) Sektion/Elevation E-E. [Illustration].

Figur 56. Jakobsson, T. (2022) Illustration på Vegetationen på begravningsplatsen. [Illustration].

Figur 57. Jakobsson, T. (2022) Konceptbild. [Illustration].

Figur 58. Jakobsson, T. (2022) Illustrationsplan Kvidinge begravningsplats. [Illustrationsplan].

Figur 59. Jakobsson, T. (2022) Illustrationsplan ceremoniplatsen.

[Illustrationsplan].

Figur 60. Jakobsson, T. (2022) Huvudentrén till ceremoniplatsen. [Rendering].

Figur 61. Jakobsson, T. (2022) Huvudentré till ceremoniplatsen. [Rendering].

Figur 62. Jakobsson, T. (2022) Entré från sydost. [Rendering].

Figur 63. Jakobsson, T. (2022) Vy inifrån ceremoniplatsen. [Rendering].

Figur 64. Jakobsson, T. (2022) Sektion G-G. [Illustration].

Figur 65. Jakobsson, T. (2022) Sektion/elevation F-F. [Illustration].

Figur 66. Jakobsson, T. (2022) Illustration på ceremoniplatsens mått. [Illustration].

Figur 67. Jakobsson, T. (2022) Illustrationsplan gravplats. [Illustrationsplan].

Figur 68. Jakobsson, T. (2022) Flygbild över den omgestaltade gravplatsen. [Rendering].

Figur 69. Jakobsson, T. (2022) Vy mot nordost. [Rendering].

Figur 70. Jakobsson, T. (2022) Vid ljushållaren. [Rendering].

Figur 71. Jakobsson, T. (2022) Nya sittplatser. [Illustration].

Figur 72. Jakobsson, T. (2022) Växtplan. [Illustration].

Figur 73. Jakobsson, T. (2022) Sektion H-H. [Illustration].

Figur 74. Jakobsson, T. (2022). Fontän. [Rendering].

Figur 75. Jakobsson, T. (2022). Ljushållare. [Rendering].